

PATVIRTINTA
Biržų rajono savivaldybės
tarpinstitucinės grupės
2024 m. vasario 13 d.
pasitarimo protokolu Nr. STGR-1

**PAGALBOS ŠEIMOMS IR VAIKAMS PAKLAUSOS IR PASIŪLOS
BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖJE ĮVERTINIMAS
2023 M.**

2023 m. gruodžio 5-12 dienomis vykdytos šešios grupinės diskusijos, kuriose dalyvavo asmenys, dirbantys ar vykdantys veiklas su šeimomis ir vaikais. Grupinių diskusijų tikslas – nustatyti prevencijos priemonių bei pagalbos šeimoms ir vaikams Biržų rajono savivaldybėje poreikį ir atlikti paklausos ir pasiūlos Biržų rajono savivaldybėje įvertinimą.

Grupė	Dalyvių skaičius	Dalyviai	Data
ŠV Švietimas	9	Ugdymo įstaigų direktoriai, neformalaus švietimo atstovai, kūno kultūros ir sporto centro, muzikos mokyklos atstovai, Savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus atstovai	2023-12-12
ŠP Švietimo pagalba	6	Ugdymo įstaigų švietimo pagalbos specialistai, Švietimo pagalbos tarnybos atstovai	2023-12-05
SPC Socialinės paslaugos I	10	Socialinių paslaugų centro Globos centro atestuoti asmenys, atvejo vadybininkai, socialiniai darbuotojai	2023-12-06
SP Socialinės paslaugos II	9	Vaikų dienos centrų atstovai, seniūnijų socialinio darbo organizatoriai, bendruomeninių vaikų globos namų atstovai, Savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus atstovas	2023-12-07
SV Sveikatos priežiūra	9	Visuomenės sveikatos biuro atstovai, ligoninės vaikų raidos centro, sveikatos priežiūros įstaigų atstovai, Savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus atstovas	2023-12-05
B Bendruomenės	8	Bendruomeninių organizacijų atstovai, religinių bendruomenių atstovai, policijos komisariato atstovai	2023-12-07
Viso:	51		

Informacija apie vykdytas grupines diskusijas.

Diskusijos vykdytos remiantis kokybinių tyrimų metodu – pusiau struktūruota grupinė diskusija (fokus grupė). Siekiant užtikrinti dalyvių konfidencialumą, analizuojant duomenis kiekvienai grupei priskirtas trumpinys, o kiekvienam dalyviui – kodas, susidedantis iš grupės trumpinio ir skaičiaus.

Grupinės diskusijos dalyviams buvo užduodami keturių temų klausimai (Klausimų gairės žr. Priedas Nr. 1), kuriais buvo siekta:

- Sužinoti, su kokiomis problemomis šuo metu susiduria vaikai ir šeimos Biržų rajono savivaldybėje;
- Išsiaiškinti prevencijos priemonių pakankumą Biržų rajono savivaldybėje;
- Išsiaiškinti paslaugų trūkumą Biržų rajono savivaldybėje;
- Išsiaiškinti paslaugų kokybę ir prieinamumą.

Problemos, su kuriomis susiduria vaikai, jaunuoliai ir šeimos

Vaikai susiduria su mokymosi sunkumais, kyla mokyklos lankomumo problemų. Neretai šios problemos susijusios su vaikų elgesio ir emocijų problemomis.

Vaikams ir jaunuoliams kyla sunkumų reiškiant savo jausmus socialiai priimtinais būdais:

SP7: vaikai negeba valdyti ir reikšti pykčio;

SPC9: emocijų sunkumai, patyčios;

ŠV3: vaikai nekontroliuoja emocijų ir elgesio, pastebimi ryškūs sutrikimai.

Taip pat pastebėtos ir kitos problemos: psichoaktyviųjų medžiagų (elektroninių cigarečių) vartojimo vaikų ir jaunuolių tarpe, mobiliųjų telefonų naudojimas.

Pastebėta, kad emocinės sveikatos pablogėjimui įtakos turėjo pandemija:

ŠP5: psichoemocinė sveikata po covid labai bloga, situacijos blogėjimas jau buvo stebimas 10 metų, paauglių depresijos atvejų didėjimas.

Covid pasekmių mažinimui stiprinant psichoemocinę sveikatą Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, vietos veiklos grupės organizavo paslaugas skirtingų amžiaus grupių žmonėms (vaikams, jaunuoliams, senjorams). Organizuotos psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugos, baziniai savižudybių prevencijos mokymai, mokyklų darbuotojų kompetencijų psichikos sveikatos srityje didinimo mokymai. Tačiau net ir praėjus keletui metų po pandemijos, emocinės sveikatos stiprinimas išlieka svarbus.

Be emocijų iššūkių, su kuriais susiduria vaikai ir jaunuoliai, taip pat pastebimos fiziologinės problemos. Fiziologinės problemos, su kuriomis susiduria vaikai ir jaunuoliai: antsvoris, nutukimas, iškrypęs stuburas. Taip pat kalbos defektai, kurie, neretai „tik antrinė išraiška, dažnu atveju visa raida, motorika būna sutrikusi.“ (ŠP4)

Šeimos susiduria su išorinių veiksnių sąlygotomis problemomis, kurios susijusios su nepalankia socialine aplinka: nepriteklis, skyrybos, smurtas.

Grupinių diskusijų metu išsakytos galimos problemų, su kuriomis susiduria vaikai, jaunuoliai ir šeimos, priežastys: technologijos, gyvenimo būdas, susvetimėjimas ir po-pandeminės pasekmės.

Išryškėjusios problemos kyla tiek individualiu lygmeniu (psichoemocinė sveikata, fiziologinės problemos), tiek socialiniu lygmeniu (mokymosi sunkumai, elgesio ir emocijų raiškos keliama iššūkiu). Išskirtos vietos ir socialiniai dariniai, kurie gali pastebėti, jog asmuo susiduria su problemomis bei nukreipti asmenis paslaugoms ar pagalbai.

Vietos, kuriose pastebima, jog asmeniui reikalinga pagalba

Vaikai ir jų tėvai yra visuomenės dalis, tad socialinės struktūros, kuriose praleidžiama didžioji laiko dalis yra vietos, kur galima pastebėti pirmuosius kylančių problemų požymius ir nukreipti paslaugoms ar pagalbai. Dažniausiai tai: ugdymo įstaiga (lopšelis-darželis, mokykla), pirminės

asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikianti įstaiga, bendruomenė ir kaimynystė, kurioje gyvenama, neformalų užsiėmimą organizuojantys ir vykdančios dariniai, darbas.¹

Mokykla išskiriama kaip vieta, kur gali būti pastebimas neįprastas vaiko elgesys ir vaikas nukreipiamas pagalbai: „mokykla – pirminė vieta, kur pastebimas vaikas, tad reikalinga bendradarbiauti su auklėtoja, reikalingas bendradarbiavimas klasėje.“ (SV7)

Sveikatos priežiūros įstaiga yra vieta, kur galima pastebėti paslaugų ir pagalbos poreikį, tačiau ne visuomet pastebimas kitų (ne sveikatos priežiūros) paslaugų poreikis: „gydytojai nepamato, jog vaikas turi specialiųjų poreikių, kadangi vaikai ateina su baime pas gydytojus ir dėl to nekalba, o tėvai neiškomunuoja, kad namuose pastebi įtarimų keliantį elgesį.“ (ŠP5)

Socialiniai darbuotojai ir socialinio darbo organizatoriai gali pastebėti šeimas, kurioms daro įtaką nepalankios socialinės sąlygos, kurioms reikalinga pagalba:

SPC5: kol nėra fiksuoto smurto, vaiko nepriežiūros – tol nėra atvejo vadybos proceso, tad tokias šeimas gali matyti socialinio darbo organizatoriai, kadangi pas juos ateina asmenys dėl išmokų, pašalpų, maisto davinių. Tokiu būdu šeimos gali būti stebimos prevenciškai;

B3: informuoti per seniūnijas, kad pastebėtų vienišus žmones, kad socialiniai darbuotojai (socialinio darbo organizatoriai) pastebėtų juos.

Bendruomenės nariai, kaimynai gali informuoti apie įtartina elgesį ir galimą paslaugų poreikį:

SPC3: dažniausiai girtaujama savaitgaliais ir po darbo valandų. Bendruomenės pareiga pranešti (apie pastebimą smurtą, vaikų nepriežiūrą).

Policijos pareigūnai vykdydami prevenciją stebi tikslines vietas, kuriose dažniau fiksuojami nusizengimai: policijos pareigūnai kartais pravažiuoja prevenciškai pro bendrabutį, patikrina (SPC10).

Tad svarbus mokyklų personalo, sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojų, socialinių darbuotojų, socialinio darbo organizatorių, bendruomenių ir kaimynysčių vaidmuo kaip pirminių asmenų, galinčių identifikuoti, jog asmeniui, galimai, reikalingos paslaugos ar pagalba. Tačiau net ir identifikavus, jog asmuo ar šeima turi problemų ir pasiūlius paslaugas ar pagalbą, ne visuomet pavyksta asmenis įkalbinti priimti siūlomas paslaugas ar pagalbą. Išskirti veiksniai, padedantys motyvuoti asmenis gauti paslaugas ar pagalbą.

Motyvuojantys ir atstumiantys veiksniai

Pastebėti vidiniai ir išoriniai veiksniai motyvuojantys asmenis pasinaudoti paslaugomis. Taip pat išskirti skirtingo pobūdžio veiksniai: motyvavimas pasinaudoti paslaugomis kuriant ryšį ir atvirkščiai – per grasymo priemones.

Svarbus ryšys su kitu asmeniu, pasiūlančiu paslaugas. Nukreipiantis paslaugoms asmuo nebūtinai turi būti lyderis, tačiau tikslinga, jog asmuo būtų autoritetas asmeniui, kuriam siūlomos paslaugos:

SV2: gydytojo žodis svarbus;

SP5: vaikų dienos centrai arti žmonių, tad nukreipti gali pas psichologą;

B8: svarbu, kad lyderis būtų bendruomenėje, sutelkiantis žmones.

Specialistų kompetencijos ir charakterio savybės – svarbūs veiksniai motyvuojantys asmenis arba atvirkščiai, atitolinantys nuo paslaugų.

ŠV7: dažniau vaikai eina pas socialinę pedagogę, ne pas psichologę – priklauso ir nuo specialisto asmenybės, charakterio.

SV4: <...> būna ir per griežtų būrelių mokytojų.

¹ Apie darbo vietos įtaką grupinėse diskusijose nebuvo pastebėjimų.

ŠP4: pasitaiko ir nekompetentingų medikų, kurie sako palaukti, jog vaikui viskas bus gerai, pradės kalbėti, nors vaikai jau 5-6 metų amžiaus.

Motyvuojantis veiksnys gali būti ir išorinis – palankių sąlygų sudarymas. Pastebima, jog priėjimas prie jaunuolių galėtų būt sudarant neformalią erdvę jaunuoliams formalioje (mokyklos) aplinkoje: „*Lietuvoje keletas rajonų turi paslaugą, jog mokyklose, jaukiuose kampeliuose, galima pasisėdėti kartu su specialistais, tuomet jaunuoliai būna, kalbasi, išsikalba ten*“ (ŠV5). Šiuo metu kai kuriose savivaldybėse (Gargždų, Kėdainių, Šiaulių rajono) vyksta atviro darbo su jaunimu erdvių mokyklose kaip atviro darbo formos išmėginimas. Tokioje terpėje, galimai, jaunuoliams būtų priimtinau gauti konsultacijas iš jaunimo darbuotojų, kadangi naujų formų naudojimas padeda prieiti prie paauglių, jaunuolių, užmegzti su jais ryšį.

Taip pat gali motyvuoti nepalankių sąlygų sudarymas:

SV7: šeimos, patiriančios nepalankias socialines sąlygas įpratusios gauti daug paslaugų, <...> yra kontrolė, nes jei nelankomos numatytos paslaugos – vaiko teisių tarnyba kreipiasi;

ŠV3: galima sukurti nepakantumą tokiam charakteriui įstaigoje ir tuomet tokių atvejų įstaigoje mažėja;

ŠV3: nėra išbaigta politika socialinės srities ir švietimo srities, kai tėvai nevykdo pareigų, teisių. Pavyzdžiui, Prancūzijoje, jei šeima gauna išmoką, tuomet vaikai privalo gerai mokytis, jei vaikai nesimoko gerai – išmoka nebeteikiama.

Taip pat motyvuojantis veiksnys – tam tikrų, konkrečių, tvarkų įvedimas:

ŠV7: Tėvai bendru sutarimu vienoje klasėje įrengė vaizdo ir garso stebėjimo įrangą, kadangi buvo kilę problemų su mokytoju;

ŠV3: dėžutės padarytos, vaikai į jas padeda telefoną pamokų metu;

ŠV3: sutartys pasirašytos, kuprinės, esant įtarimui, iškratomos, patikrinamos <...> mokyklos sutarė siekti nepakantumą elektroninėms cigaretėms. 2023-2024 m. m. bendru Biržų rajono savivaldybės švietimo įstaigų sutarimu – nepakantumą elektroninėms cigaretėms metai.

Nevienareikšmiškai vertinamas viešumo kaip motyvuojantis veiksnys. Viena vertus „*vaikams svarbu, kad pamatytų, fiksuotų, įdėtų į laikraštį*“ (SV4), kita vertus „*renginiuose būna, jog jaunuoliai stebi iš šalies, neišlipdami iš automobilių ir neateina, priėjus pakviečiu <...> po kiek laiko, kai prisirenka žmonių, ateina ir jaunuoliai iš automobilio, bet kampuose stovi, kad nematytų, nekalbintų, nefotografuotų nori.*“ (B4) Įtakos šiam veiksmui, galbūt, turi amžius: jaunesni vaikai gali reaguoti džiaugsmingai į pavišintą savo nuotrauką laikraštyje ar socialinėje erdvėje, tuo tarpu paaugliai ir jaunuoliai gali nenorėti būti viešinami dėl nesaugumo jausmo. Taip pat šiam veiksmui įtakos gali turėti kriterijus, ar asmuo patiria socialiai nepalankias sąlygas, ar nepatiria.

Pastebėtos stigmos, dėl kurių efektyviai suteikti pagalbą specialistams sudėtinga. Egzistuoja stigma dėl specialiųjų ugdymosi poreikių, galbūt, bijoma dėl patyčių, kurių priežastimi galėtų tapti vaikui pripažinti specialieji ugdymosi poreikiai. Tad kai kurie tėvai (globėjai) bijo kreiptis vaiko ištyrimui dėl specialiųjų ugdymosi poreikių:

ŠP2: bijoma tam tikro ženklo, kad vaikas turi specialiųjų ugdymosi poreikių, egzistuoja stigma;

ŠV3: tėvai nelinkę ieškoti, pripažinti psichologinių problemų, ne visi tėvai linkę tirti ir pripažinti dėl specialiųjų ugdymosi poreikių, galvoja, kad specialieji ugdymosi poreikiai reiškia, jog asmuo – psichinis ligonis.

Bijoma dėl konfidencialumo, kadangi Biržų rajono savivaldybėje gyveną sąlyginai mažas kiekis žmonių:

ŠV7: tėvai bijo dėl konfidencialumo stokos. Mokykloje atvažiuodavo psichologas iš Kauno, vaikai noriai lankėsi;

SPC2: žmonėms gali būti gėda lankyti užsiėmimą, ar konsultacijas, nes mažas miestas.

Pastebėta, kad ne visada mokyklos, yra linkusios kalbėti apie iššūkius, su kuriais susiduria, arba yra nuomonė, kad mokykla nėra linkusi kalbėti apie problemas.

ŠP3: dėl elektroninių cigarečių nebe prevencija reikalinga, o intervencija, tačiau problema, kad mokyklos nėra linkusios kalbėti apie tai;

ŠP1: tėvai klausia, kodėl pagalba teikiama ne 5 kartus, kaip numatyta, tad pagalba realiai – neteikiama tiek, kiek jos reikia, tačiau (mokyklų) ataskaitose pasitaiko, jog pateikiama, kad pagalba yra užtikrinama visiškai;

SPC4: trūksta iniciatyvos iš mokyklų spręsti problemas.

Efektyvinant dalinimąsi informacija, komunikuojant būtų galima siekti įgalinti mokyklas dalintis kylančiais iššūkiais ir kartu ieškoti sprendimo būdų, tuo pačiu mažinti įtarimą, nepasitikėjimą, jog mokyklos, galimai, nepilnai komunikuoja apie kylančias problemas.

Pastebėta, jog suteikti pagalbą kai kuriems vaikams ir jaunuoliams sunku dėl motyvacijos trūkumo:

ŠP5: kai kurie vaikai nekritiškai sau – nieko nenori keisti, nemato problemos ir jei jiems liepiama lankyti (specialisto konsultacijas) – trauma, nes jie nesupranta, kodėl jiems staiga liepiama, jie nesupranta savęs ir neturi motyvacijos;

SV4: <...> pasiūla yra, tačiau trūksta vaikų noro lankyti būrelius;

SP8: kaimelių ir miestelių vaikai nesuinteresuoti nieko daryti, nors iš Nemunėlio Radviliškio atvežami vaikai bendradarbiaujant su mokyklomis, jie sako, kad mes nieko nenorime daryti, nes anksti kėlėmės (pavargę).

Siekiant motyvuoti asmenis gauti paslaugas turėtų būti mažinama atstumiančių veiksmų įtaka ir didinama motyvuojančių veiksmų įtaka. Motyvuojantys veiksniai, kuriuos reikėtų stiprinti – kuriamas ryšys su asmeniu, specialistų bendrųjų kompetencijų didinimas, tvarkų įvedimas, atstumiantys veiksniai, kuriuos reikėtų mažinti – nuostatų ir stigmų įtaka. Taip pat turėtų būti siekiama įgalinti kalbėti apie problemas, su kuriomis susiduriama asmeniniu, šeimos, bendruomenės lygmenimis. Įgalinimo galima būtų siekti per prevencinius plakatus raginant kalbėti, dalyvauti sprendžiant problemą.

Tėvų (globėjų) įtaka vaikams

Vienas iš šeimos stiprinimo įgyvendinimo principų – subsidiarumo principas² – pati šeima rūpinasi visaverčiu šeimos funkcionavimu, tačiau, jei pati šeima negali užtikrinti visaverčio šeimos funkcionavimo, valstybė jai teikia pagalbą ir paramą.

Tėvai (globėjai) daro didelę įtaką vaiko raidoje, ugdyme, socializavimo procese. Tačiau ne visais atvejais tėvų (globėjų) įtaka vaikui gali būti teigiama. Kai kurie vaikai negauna reikalingos pagalbos ar paslaugų tėvų (globėjų) sprendimu, o tai ilgalaikėje perspektyvoje gali būti neigiamas veiksnys vaiko vystymosi procesui:

SV8: jei tėvai atsisako tęstinės pagalbos, tuomet pagalba nesuteikiama;

ŠV3: jei nėra tėvų sutikimo, negalima vežti į ligoninę vaiko ir tirti dėl narkotinių medžiagų vartojimo;

SV7: tėvai linkę pateisinti vaikus, jei jie turi antsvorio, ar yra nutukę – kad nelankytų kūno kultūros pamokos, nors šiems vaikams labai reikėtų judėti, sportuoti.

² Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 3 str. 1 p.

Tėvams (globėjams) teikiama pagalba siekiant padėti priimti vaiko sutrikimą: „tikslas – padėti vaikams ir išmokyti tėvus, kaip priimti vaiko sutrikimą, kaip gyventi su vaikais, turinčiais sutrikimą, kaip su jais elgtis.“ (SV2)

Kraštutiniais atvejais tėvai (globėjai), stokojantys socialinių įgūdžių, gali daryti neigiamą įtaką vaikams. Tokiais atvejais bendruomenė, bendraamžiai, paslaugų teikėjai gali siekti atsverti tėvų (globėjų) socialinių įgūdžių stoką ir per bendravimą, įtraukimą į prasmines veiklas daryti įtaką:

ŠV3: *kai kurie tėvai neturi pakankamai tėvystės įgūdžių, vaikai pernakt būna su telefonu, vaikai stokoja tėvų dėmesio, mokykloje elgiasi problemiška, socialinę riziką patiriantys vaikai neturi „pagrindo po kojomis“, tad problemos tiek mokykloje, tiek ir šeimoje;*

B1: *iš kartos į kartą (perduodami keiksmažodžiai, elgesys), galbūt, kiti vaikai-bendraamžiai galėtų padaryti teigiamą įtaką, skatinti keistis;*

B7: *Problema – tėvai, kurie patys nesisocializuoja ir neleidžia socializuotis vaikams, tad pasiekti asmenis bandoma einant, beldžiantis į duris.*

Tėvai (globėjai) patys nežinodami apie neigiamą įtaką darančius veiksnius gali prisidėti prie vaikų sveikatai žalingo elgesio:

ŠV3: *problema, kad patys tėvai netiki, kad „veipinimas“ – blogai. <...> labai svarbus tėvų požiūris, susiduriama su tuo, kad tėvai sako, jog yra ženklas nerūkyti, bet nėra ženklo, jog negalima „veipinti“;*

ŠV7: *pasitaiko, jog tėvai prašo grąžinti „veipą“ ir aiškina, jog neturime teisės jo paimiti, nes tai – nėra pavojinga, tuomet sakome, jog atsiimtų iš policijos;*

SPC8: *trūksta švietimo šeimose dėl rūkymo, „veipinimo“.*

Tikslinga būtų organizuoti vaikų tėvams (globėjams) mokymus apie elektronines cigaretes (jų naudojimo pagrindus, žalą jaunuolio organizmui, galimas alternatyvas), kadangi siekiant efektyviai veikti prieš elektroninių cigarečių vartojimą vaikų ir jaunuolių tarpe, reikalinga, kad visa vaikų ir jaunuolių supanti aplinka teiktų vieningą informaciją apie elektronines cigaretes, jų žalą ir neteisėtą vartojimą nesant tinkamo amžiaus: „tėvams reikalinga prevencija – išklausti apie „veipinimą“.“ (ŠV3)

Iššūkių kyla ir apskritai dėl tėvų (globėjų), turinčių įsitikinimus apie struktūras, paslaugas, kurie ne visais atvejais teigiamai veikia vaiką:

ŠP5: *yra dar požiūris, kad profesinė mokykla – „ne lygis“ <...> vaikui keliami lūkesčiai ir vaikui sunku emociškai, kai neišeina mokytis gimnazijoje pagal ten vyraujančią lygį;*

ŠV3: *tėvai „spaudžia“ vaiką mokytis neįvertinę vaiko gebėjimų ir polinkių. Kartais vaikai verkia ir sako: paskambinkite mano tėvams, pasakykite jiems, kad man nereikia dešimtuko;*

B4: *daug kas priklauso nuo tėvų požiūrio, jei tėvai nepriklauso bendruomenei – neleidžia vaikų pagelbėti bendruomenei (lapų sugrėbti ar panašiai), o jei priklauso bendruomenei – tuomet eiti dirbti bendruomenės labui reikia.*

Pasitaiko atvejų, kai tėvai (globėjai) linkę aiškintis tarpusavio santykius ir santykius su kitais asmenimis naudodamiesi vaikais: „į mokyklą perkeliama tarpusavio šeimų problema, pavyzdžiui, prašoma vaiką perkelti į kitą klasę, nes toje pačioje klasėje mokosi tėvų, su kuriais nesutaria, vaikas.“ (ŠV7)

Tėvai (globėjai) taip pat gali neturėti autoriteto, todėl vaikų elgesys – priešingas tėvų (globėjų) norams:

ŠP3: *<...> pastebima, kad vaikai valdo tėvus. Reikalinga auklėti vaikus: atsakomybė, auklėjimas, pareiga, taisyklės, ribų nustatymas. Nėra tėvų autoriteto;*

SP7: tėvai neturi tėvystės įgūdžių. Tėvai nemoka tvarkytis su vaikais, vaikų elgesys mokyklose – keikiasi, spjaudosi, o mamos pasiduoda vaikų elgesiui – nuperka, ko jie (vaikai) nori. Reikalingas pastiprinimas mamoms – psichologo, tėvystės įgūdžių paslaugos;

ŠV3: tėvai nemoko vaikų bendražmogiškų taisyklių, tėvai ilgai tarnauja vaikui <...> pastebima, kad vaikai neturi savarankiškumo įgūdžių, neatpažįsta savo daiktų, drabužių.

Teikiant pagalbą ir paslaugas tėvams (globėjams) pastebima, kad reikalinga apgalvoti priimtinesnes paslaugų teikimo formas: „pozityvios tėvystės kursų reikia, kurie būtų neoficialūs, tėvai bijo oficialumo, reikalinga prieiti kažkaip kitaip, neoficialiai. Ne visi tėvai pripažįsta problemas, kartais sako: viską padariau, ką sakė atvejo vadybininkai arba galvoja, kad jie gyvena teisingai.“ (SP8)

Tėvai (globėjai) auklėdami vaikus vadovaujasi savo patirtimi, turimu požiūriu ir žiniomis. Siekiant suteikti tėvams (globėjams) reguliarią aktualią informaciją vaikų auklėjimo temomis, galima būtų naudoti naujienlaiškius, siunčiamus per TAMO, pasinaudoti 2024 metų minėtinių dienų kalendoriumi (žr. Priedas Nr. 2). Stiprinant tėvų įgūdžius atliepti vaikų poreikius ir sudaryti saugią aplinką vaikams augti reikalinga prevencija, mokymai, apimantys platų spektrą tėvų, taip pat galima būtų organizuoti tėvų susirinkimus, į kuriuos būtų pakviesti autoritetingi asmenys. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose galima būtų sudaryti susirinkimų tinklėlį tėvams (globėjams) aktualiomis temomis: kaip atpažinti sutrikimus, nukreipti paslaugoms ir pagalbai, kaip užmegzti ryšį su vaiku, tabako ir kitų gaminių (elektroninių cigarečių) vartojimo priežastys, jų žala.

Tarpusavio ryšio poreikis

Grupinių diskusijų metu išryškėjo įvairaus lygmens tarpusavio ryšių poreikis: vaikai ir jaunuoliai siekia prasminio ryšio su tėvais (globėjais), mokiniai siekia tarpusavio ryšio su mokytojais, švietimo pagalbos specialistais, ugdymo įstaigų darbuotojai siekia ryšio su ugdytinių tėvais (globėjais), bendruomenės siekia kurti ryšį tarp bendruomenės narių, kaimynų.

Pastebėta, kad tėvai (globėjai) ne visada skiria vaikams ir jaunuoliams pakankamai laiko komunikuojant, kuriant ir stiprinant tarpusavio ryšį:

SV3: šeimos leidžia mažai laiko kartu su vaikais <...> svarbu, kad būtų vaikų su tėvais ryšys stiprinamas;

ŠV4: tėvai nekomunikuoja su vaikais, einant iš darželio, jau lipant laiptais vaikui duodamas telefonas, su mintimi, kad buvai darželyje – nusipelnei telefono <...> Galbūt nenorima, kad vaikas eitų pietų miego darželyje, kad vakare greičiau užmigtų ir nereikėtų su juo bendrauti;

ŠP3: pastebimas tėvų abejingumas, patys vaikai sako, kad mamai ir tėvui neįdomu, ką veikiu, kur išeinu, tėvai patys pripažįsta, jog auklėjime praleistas etapas, spraga.

Mokiniai siekia horizontalaus santykio su mokytojais:

ŠP3: vaikai labai jautriai reaguoja į mokytojo bet kokį žodį. ŠP2: tai literatūroje vadinama „snaigės“;

ŠV5: <...> Kartais jaunuoliai išsišneka, kad mokytojas kažką negražaus pasakė (replika ar išsireiškimas, į kurį jaunuolis jautriai sureaguoja), kaip jie drįsta taip sakyti? Po to jaunuoliai sako – nenoriu eiti į pamokas, pažemino mane. Tokiu būdu kenčia abi pusės – tiek mokykla, vaiko lankomumas suprastėja, tiek jaunuolis. Be to nuteikinėjami ir kiti jaunuoliai, kad neitų į to mokytojo vedamas pamokas. ŠV5: veikia žmogiškasis faktorius ir kartais tai būna vienkartiniai dalykai, išsprūstantys, mokytojai atsiprašo, o kartais – ne.

ŠP3: kartais vaikai yra įbauginti perspėjimų, jog jei blogai mokinsis – neturės galimybės mokytis gimnazijoje ir tai bus blogai.

Literatūroje naudojamas terminas snaigių karta (Snowflakes Generation), apibrėžiantis 1995-2010 m. gimusius asmenis, kuriems priskiriami tam tikri bruožai³: iššūkiai sutelkiant dėmesį, informacijos perteklius, stresas ir nerimas, klaidų baimė, drovumas ir savęs nuvertinimas, jautrumas aplinkos dirgikliams, horizontalių santykių siekis, kai mokytojas – draugas.

Ryšys su kitais ugdymo srities specialistais (švietimo pagalbos specialistais, neformalaus vaikų švietimo vykdytojais) taip pat svarbus:

ŠV7: vaikai pasisako, yra buvę atvejų, kai vaikas socialinei pedagogei pasisakė, kad yra kitos seksualinės orientacijos;

ŠV1: mokytojai kartais išgirsta daugiau, nes dirbama su vienu vaiku, pamatomas vaikas, pamatoma mėlynė ar panašiai, paklausiama, kas nutiko, pakalbama.

Efektyvesniam ugdymo procesui užtikrinti svarbus ugdymo įstaigos ryšys su tėvais:

ŠP3: svarbu, kad tėvai bendrautų ir bendradarbiautų (su mokykla), kad nebūtų kaip kliento ir paslaugų teikėjo santykiai;

ŠV4: informavimo sistema sutrikusi – tėvai „neina į kontaktą“, tik, kai kažkas blogai, kreipiasi. Kai klausiami tėvų, kaip prisidėti prie ugdymo gerinimo – niekas neatsako. Reikalingas komunikavimas visais lygmenimis;

ŠV3: tėvų požiūris, kad išleidome vaikus į mokyklą ir jų (mokyklos) bėda. Patys tėvai neįsitraukia į ugdymą, vaikai negauna pakankamai dėmesio;

ŠV7: vaikams labai trūksta įgūdžių, bendravimo. Tėvai nesisveikina su mokytojais, mokyklos personalu, tiesiog eina pasiimti vaiko iš mokyklos. Tai yra problema.

Ryšys, bendravimas ir susikalbėjimas svarbu ir kuriant bendruomenišką aplinką:

B1: daug susiskaldymo bendruomenėse: kažkada įvyko incidentas ir prisimena vaikai ir anūakai apie tai, nors patys žmonės, tarp kurių įvyko kažkas – jau mirę, kažkokios povandeninės srovės;

B5: Pandemija pagilino tai, kad trūksta visuomeniškumo. Gajus mąstymas (galbūt iš sovietmečio), kad kažkas man turi duoti, o visuomeninio aspekto – trūksta. <... > Galbūt reikalingi lyderiai (kurie sutelktų);

ŠP5: trūksta bendravimo, bendradarbiavimo, pozityvesnio požiūrio, nėra vieno langelio principo.

Technologijos, kartų skirtumas daro įtaką vaikų, jaunuolių ir tėvų (globėjų) santykiams, santykiams tarp mokinių ir švietimo specialistų bei tarp mokyklos personalo ir tėvų (globėjų). Tačiau ir kintant socialinėms, technologinėms sąlygoms, prasminio ryšio svarba išlieka, didėja lygiaverčio (horizontalaus) ryšio poreikis. Stiprus ryšys tarp vaikų, jaunuolių ir tėvų (globėjų), švietimo specialistų, bendruomenės – gali būti efektyvi prevencinė priemonė, apsaugant vaikus nuo įsitraukimo į rizikingas veikas, todėl svarbu kurti sąlygas formuoti prasminiams ryšiams. Galima būtų organizuoti renginius, buriančius šeimas ir veiklas, sutelkiančias šeimos narius.

Prevencijos trūkumas

Išskirtos prevencijos sritys, kurias grupinių diskusijų metu minėjo specialistai ir asmenys, kur link aktualu judėti vykdant prevenciją.

³ Teaching Generation Snowflakes: New Challenges and Opportunities, L. S. Zavodna, T. Falch, 2022, [eBook_sbornik_EHP_FINAL.pdf \(vse.cz\)](#).

Socialinių įgūdžių ugdymas

Svarbu ugdyti vaikų ir jaunuolių socialinius įgūdžius: „diskutuoti reikėtų ne, kada vaiką išmokinti skaityti, rašyti, nes jis šių dalykų išmokinamas, bet reikalinga mokinti socialinių įgūdžių.“ (ŠV4)

Tačiau kartais vaikams gali atrodyti, kad tikslinės prevencijos yra per daug, ji atsikartojanti, tad reikėtų orientuotis į integruotą prevenciją:

ŠV3: *iš vaikų sulaukiame pastabų: ar galime nebekalbėti apie patyčias, jau jos „čia“ (atsibodo);*

ŠV1: *bendrojo ugdymo programoje daug prevencinių programų, integruotos prevencijos;*

ŠV8: *galėtų būti bendri prevenciniai renginiai (judumo savaitė, policijos diena).*

Svarbu atkreipti dėmesį, kad prevenciniai renginiai būtų organizuojami tikslinei grupei patogiu metu, sprendžiant, kurią savaitės dieną ir kuriuo metu organizuoti prevencinį renginį. Taip pat tikslingos būtų ne pavienės prevencijos priemonės, o tęstinės priemonės:

ŠV3: *turėtų būti ilgalaikė perspektyva, pavyzdžiui, teminės stovyklos vaikams iš socialinę riziką patiriančių šeimų, prevencinės programos iš ministerijų, o ne viena diena skirta prevencijai.*

Socialinių įgūdžių ugdymas vyksta ugdymo įstaigose per integruotą Gyvenimo įgūdžių ugdymo programą. Taip pat ugdymo įstaigose per 2023 metus vykdytos edukacinės veiklos, edukaciniai užsiėmimai, programos: „Emocijos ir aš“, „Aš esu toks“, „Savęs supratimas ir savigarba“, „Mes panašūs, bet skirtingi“, „Emocijų atpažinimas ir valdymas“, „Kimochis“, „Zipio draugai“, „Antras žingsnis“, „Paauglystės kryžkelės“, „Raktas į sėkmę“, vyko kino filmų peržiūros, žygiai.

Priklausomybių prevencija

Svarbu vykdyti priklausomybių prevenciją, pastebima, kad vaikams ir jaunuoliams turėtų būti kalbama jiems priimtina ir suprantama kalba:

SP1: *dėl narkotinių medžiagų mokyklose – dabar labai aktualu, reikalinga šviesti vaikams suprantama kalba.*

SP3: *ugdant vaikus sveikos gyvensenos – turėtų būti pavyzdys iš pačių vaikų, kad jiems būtų paveiku, pavyzdžiui, kad patirtimi dalintųsi bendraamžis arba grįžęs į kraštą studentas, jaunuolis, sėkmingas asmuo, kad jaunuolių kalba kalbėtų. SP2: tokiu būdu perduotų patirtį jaunuoliams.*

Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro specialistai vykdo prevenciją ugdymo įstaigose, vaikų dienos centruose, pasakoja jaunuoliams priimtina kalba apie psichoaktyvias medžiagas, jų poveikį, žalą. Ugdymo įstaigose vykdytos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencijos veiklos: „Kas sveika ir kas žalinga“, „Pavojingos medžiagos“, interaktyvios pamokos, viktorinos, diskusijos, organizuoti susitikimai su bendruomenės pareigūnais. Taip pat 2022 m. Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras atliko aplinkos testą, kuriuo tirta, ar yra psichoaktyviųjų medžiagų pėdsakų ugdymo įstaigose. Buvo nupirkti psichotropinių medžiagų aptikimo aplinkos testai ir testavimai atlikti šiose ugdymo įstaigose: Biržų technologijų ir verslo mokymo centras, Biržų „Saulės“ gimnazija, Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla, Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla, Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla. Tačiau ugdymo įstaigose medžiagų aptikta nebuvo.

Smurto artimoje aplinkoje prevencija

Vykdam smurto artimoje aplinkoje prevenciją svarbus darbas tiek su smurto pavojų keliančiais asmenimis, tiek su smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiais asmenimis.

Pastebėta, kad „galėtų būti prevenciškai organizuojamos paskaitos alkoholi vartojančių asmenų artimiesiems.“ (SPC9).

Pastebėta, jog žalingai alkoholi vartojantys asmenys galėtų lankyti smurtinio elgesio keitimo programą: „į smurtinio elgesio programą galėtų būti nukreiptas asmuo policijos pareigūnu

privalomai lankyti, taip pat galėtų lankyti užsiėmimus, asmenys, kurie girtauja (smurto rizika didesnė).“ (SPC5)

Neretai smurtą artimoje aplinkoje keliantis asmuo būna apsvaigęs nuo alkoholio, tad siekiant įgalinti smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančius asmenis identifikuoti smurtinius santykius ir keisti situaciją, galėtų būti organizuojami mokymai, skirti žalingai alkoholi vartojančių asmenų artimiesiems apie smurto formas, galios-kontrolės ratą, galimybę išeiti iš smurtinių santykių. Taip pat, galimai, tikslingi smurtinio elgesio keitimo mokymai žalingai alkoholi vartojantiems, smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantiems asmenims. Šiuo metu smurtinio elgesio keitimo programą teismui paskyrus dalyvauti programoje asmeniui, organizuoja Lietuvos probacijos tarnyba. Tuo tarpu tikslinius mokymus, esant poreikiui, susidarius grupei, organizuoja Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras, Biržų rajono socialinių centrų vykdydamas bendruomeninių šeimos namų funkcijas, tačiau savanoriškai dalyvavusių asmenų per 2023 metus nebuvo, tad mokymai nebuvo organizuoti.

Darbas su senyvo amžiaus žmonėmis

Biržų rajono savivaldybė yra senstanti, nemažą dalį gyventojų sudaro senyvo amžiaus žmonės. Demografinės senatvės koeficientas⁴ Biržų rajono savivaldybėje 2019 m.– 203, o 2023 m. – 217, (palyginimui Panevėžio apskrityje 2019 m. – 168, 2023 m. – 185, Lietuvos Respublikoje 2019 m. – 131, 2023 m. – 134), išlaikomo amžiaus pagyvenusių žmonių koeficientas⁵ 2019 m. – 39, 2023 m. – 39. Kaip numatoma Vyriausybės strateginės analizės centro leidinyje „Senstanti visuomenė“⁶, 2020 m. penktadalis Lietuvos gyventojų buvo 65 m. amžiaus ir vyresni, o 2070 m. tikėtina, kad 65 m. amžiaus gyventojai ir vyresni sudarys trečdalį Lietuvos gyventojų. tad prevencija svarbi dirbant ir su senyvo amžiaus vienišais žmonėmis: „*prevencija galėtų būti šiltos sriubos nuvežimas vienišiams vyresnio amžiaus asmenims.*“ (B7) Galima būtų organizuoti iniciatyvas, kuomet jaunuoliai vyktų pas vyresnio amžiaus vienišus asmenis, rinkęsi socialines valandas padėdami atokiaose vietovėse gyvenantiems senoliams. Biržų rajono savivaldybėje veikia nevyriausybines organizacijos, klubai, vienijantys pagyvenusius asmenis: Lietuvos pensininkų sąjunga „Bočiai“ Biržų rajono bendrija, Biržų Trečiojo amžiaus universitetas, Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos klubas „Senjorų arbatėlė“. Taip pat veikia neįgalųjų organizacijos, bendruomeninės organizacijos.

Prevencijos skatinimas per bendruomenę

Bendruomenės sutelkdamas gyventojus taip pat vykdo prevenciją. Grupinės diskusijos metu išreikštas noras, kad prie bendruomenių iniciatyvų būtų prisidedama reguliariai:

B1: reikalinga remti, skatinti bendruomenes, kad norėtų jose gyventi, kad būtų vaikai užimti bendruomenėse;

B2: bendruomenės pirmininkams, kad bent 100 eurų paskirtų išlaidoms. B4: buvo minėta, kad bendruomenėms po 200 eurų per metus skirs smulkioms išlaidoms – žolei nusipjauti ir panašiai.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kasmet tvirtina priemonę „Stiprinti bendruomeninę veiklą savivaldybėse“ skirdama lėšas bendruomeninės veiklos stiprinimui savivaldybėse, konkurso būdu atrinkti projektai finansuojami. Biržų rajono savivaldybėje per 2022 m. ir 2023 m. finansuota po 10 bendruomeninių organizacijų projektų. Taip pat Biržų rajono savivaldybės kaimo rėmimo

⁴ Demografinės senatvės koeficientas – pagyvenusių (65 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius, tenkantis šimtui vaikų iki 15 metų amžiaus. (Statistikos departamento informacija).

⁵ Išlaikomo amžiaus pagyvenusių žmonių koeficientas – pagyvenusių (65 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius, tenkantis šimtui 15–64 metų amžiaus gyventojų.

⁶ Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA), 2020, [20200924-senstanti-lietuvos-visuomene.pdf](https://strata.gov.lt/20200924-senstanti-lietuvos-visuomene.pdf) (strata.gov.lt).

programa⁷ numato, kad kaimo bendruomenės gali gauti paramą organizacinėms išlaidoms (transporto, ryšių, kanceliariinėms, elektros energijos, komunalinių paslaugų, interneto ryšio, šalia bendruomenės pastatų teritorijų priežiūrai) bei draudimo įmokų kompensaciją.

Prevenција reikalinga įvairiais lygmenimis: vaikams ir jaunuoliams – socialinių įgūdžių ugdymo, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir priklausomybių prevencija, suaugusiesiems, patiriantiems smurto artimoje aplinkoje pavojų, reikalingi mokymai, įgalinantys atpažinti smurtą, reaguoti į jį. Prevencinėje veikloje svarbus nevyriausybinų organizacijų, bendruomenių organizacijų vaidmuo. Bendruomenės, būdamos arti gyventojų ir vykdydamos sociokultūrinės veiklas prisideda prie prevencijos. Nevyriausybinių ir bendruomeninių organizacijos taip pat suteikia galimybes jaunuoliams gauti socialines pilietines valandas

Paslaugų trūkumas

Išskirtos paslaugos, kurių trūkumas išreikštas grupinių diskusijų metu.

Vaikų ir jaunuolių užimtumas

Pastebėtas nemokamų popamokinių veiklų, būrelių trūkumas, konkrečių būrelių trūkumas, taip pat būrelių konkrečioje vietovėje ir konkrečiai amžiaus grupei (vaikams iki 6 metų) trūkumas:

SV4: mažai pasiūlos nemokamų būrelių <...> išlaidos būreliams gali siekti ir 60 eurų;

SV7: Biržuose reikalingas baseinas, būtų sveikesni žmonės, vaikai išmokyti plaukti;

SPC10: trūksta mokykloje būrelių (Vabalninke).

Tačiau taip pat pastebima, kad „yra kraštutinumai: arba nelanko būrelių, arba lanko daug.“ (ŠV4). Susidariusi situacija, kai vaikai arba nelanko jokio būrelio arba lanko daug būrelių:

ŠV1: pastebimas tėvų noras užimti vaikus, kad visą dieną būtų užimti;

ŠV2: ar vaikai pajėgūs dalyvauti visuose būreliuose, kai ir po mokyklos grįžta pavargę, ir namų darbai yra.

Biržų rajono savivaldybėje 2023 metais teikta 40 neformaliojo vaikų švietimo programų, veiklą vykdo Biržų Vlodo Jakubėno muzikos mokyklos Muzikos skyrius bei Dailės skyrius, Biržų kūno kultūros ir sporto centras, neformaliojo švietimo veiklos vykdomos mokyklose. Reikalinga atkreipti dėmesį į neformalaus vaikų švietimo, būrelių nelankančius vaikus ir jaunuolius, išsiaiškinti galimas nelankymo priežastis, siekti sudominti, įtraukti vaikus ir jaunuolius į užsiėmimus. Taip pat galima būtų apgalvoti bendrų neformalaus švietimo veiklų vaikams ir tėvams (globėjams) pasiūlos didinimo galimybes. Šiuo metu reguliarių tokio pobūdžio užsiėmimų Biržų rajono savivaldybėje nėra organizuojama, nevyriausybinių organizacijos (pavyzdžiui, VšĮ šeimos centras „Kartu saldu“) teikia pavienes iniciatyvas.

Pastebėta, kad vaikus ir jaunuolius traukia neformalus užimtumas:

ŠP3: vaikai nori renginių, akcijų, tinklinio varžybų vakare, vakarais nėra, kur nuvažiuoti, pabūti;

ŠP6: trūksta jaunimo užimtumo, nori pabuvimo kartu;

SPC5: reikalinga įtraukti paauglius, kad jiems būtų įdomu, pavyzdžiui, kad sporto treniruoklių salėje vyktų užsiėmimai.

Tačiau nevienareikšmiškai galima vertinti sporto užsiėmimus vaikams. Viena vertus „vaikai mėgsta sporto užsiėmimus, daug užsiregistravusių buvo į naktinį tinklinį, vaikams patinka toks užsiėmimo formatas (SV4), kita vertus „vaikai nenori lankyti fizinio lavinimo užsiėmimų, trūksta

⁷ Biržų rajono savivaldybės kaimo rėmimo programos nauja redakcija, patvirtinta Biržų rajono savivaldybės tarybos 2023 m. lapkričio 23 d. sprendimu Nr. T-343 „Dėl Biržų rajono savivaldybės kaimo rėmimo programos nuostatų pakeitimo“.

disciplinos. “(SP8) Tad galima pastebėti, jog siekiant įtraukti vaikus ir jaunuolius sportuoti, tikslinga organizuoti neformalius sporto užsiėmimus.

Išreikštas jaunuolių užimtumo vaikų/ jaunuolių dienos centruose poreikis, atviro ir mobilaus darbo su jaunimu poreikis, pastebėtas paslaugų trūkumas konkrečiose vietovėse:

SP8: reikalinga daugiau dirbti su paaugliais, jaunimu, pavyzdžiui, jaunimo dienos centruose;

B2: jaunimui trūksta paslaugų Papilyje, atvažiuodavo vieną kartą per savaitę mobili komanda, tačiau porą kartų atvažiavo ir padarė išvadą, kad nesusirenka jaunimo, tuomet vyko pavėžėjimas jaunuolių į Biržus, o dabar ir tai – nebevykdoma. Jaunuolių būty apie 15;

SP3: anksčiau atvykdavo mobilią darbą su jaunimu vykdyti (į Papilį), kai Biržų organizacija perėmė darbą – trumpai vykdė veiklas, po to vežiojo jaunuolius į Biržų jaunimo centrą, tačiau geriau, kai paslauga buvo teikiama vietoje. Į užsiėmimus ėjo 5-6 mergaitės;

SP7: Vabalninke paaugliams sudėtinga, būriuojasi gatvėje, kompiuterių nėra, ne visi nori į mobilaus darbo su jaunimu užsiėmimus jaunimui, patraukia juos (jaunuolius) naktinio tinklinio renginys.

Išskirtos dvi vietovės, kuriose trūksta paslaugų jaunuoliams – Papilys ir Vabalninkas. Abi vietovės yra nutolusios nuo Biržų miesto: Vabalninkas nutolęs 28,2 km, Papilys – 19,9 km. Nuvykti į neformalaus vaikų švietimo užsiėmimus, sporto ar muzikos mokyklą, atvirą jaunimo centrą Biržuose ir grįžti atgal į Vabalninką ar Papilį vaikams ir jaunuoliams sudėtinga, tad susidarius vaikų ir jaunuolių grupei tikslingiau užsiėmimus vykdyti arčiau paslaugų gavėjo gyvenamosios vietos – Vabalninke, Papilyje.

Pastebėta, jog „reikalinga, kad jaunuoliai įgautų darbinių įgūdžių“ (SP8), Biržų rajono savivaldybėje 2023 metais įgyvendinta Biržų rajono savivaldybės jaunimo vasaros užimtumo ir integracijos į darbo rinką programa, skirta 14-17 metų jaunuoliams siekiant didinti jaunuolių užimtumą vasaros metu, kurią įgyvendinant dalinai finansuotas dešimties jaunuolių įdarbinimas vasaros atostogų metu. Taip pat pastebėta, jog su kai kuriais jaunuoliais, susiduriančiais su nepalankia socialine aplinka reikalinga intensyviai dirbti suteikiant tinkamų darbui įgūdžių: „SP1: susiduriame su ilgalaikiais bedarbiais, kurie sako: kam man finansinio raštingumo kursai, jei aš net banko sąskaitos neturiu ir tai – jauno amžiaus žmonės. Reikalinga dirbti intensyviai su jaunais žmonėmis, (juos dar galima lengviau pakeisti)“. Taip pat pastebėta, jog reikalingos socialinės dirbtuvės asmenims, turintiems intelekto, ar psichikos negalią „galėtų būti socialinės dirbtuvės, socialinės įmonės.“ (SP3). Socialines dirbtuves⁸ Biržų rajono savivaldybėje 2024 metais pradės vykdyti Biržų parapijos Šv. Vincento Pauliečio globos namai. Numatyta, kad 10 žmonių, turinčių 55 procentų ir mažesnę darbingumą dėl intelekto ar psichikos negalios, dirbs socialinių dirbtuvių pagrindu.

Savanorystė ir socialinės pilietinės veiklos valandos, kurios yra privaloma ugdymo proceso dalis mokyklose, išskirtos kaip užimtumo forma, kai atlikdami socialiai naudingą veiklą jaunuoliai įgauna darbinių ir bendrųjų įgūdžių:

SP3: jaunuolius galima įtraukti į savanorystės veiklas, juos reikia skatinti;

SP4: savanorystės skatinimo pagrindas turėtų būti mokyklose. Vaikų dienos centre būna fizinių darbų (pvz. sniegą nukasti), tačiau sudėtinga atrasti norinčių tai padaryti;

B5: kai mišios vyksta, savanoriai galėtų užsiimti su vaikais, reikalinga vaikų priežiūra tuo metu, kad tėvai galėtų būti mišiose, klausytis.

⁸ Socialinės dirbtuvės asmenims, turintiems intelekto ir (ar) psichikos negalią – tai socialinės priežiūros paslauga, kurios teikimo metu ugdomi asmenų su negalia darbiniai, socialiniai ir savarankiškumo įgūdžiai. Socialinėse dirbtuvėse vykdoma asmenų su negalia darbinio užimtumo veikla, nesusijusi su darbo santykiais, siekiant pagaminti rinkoje paklausius produktus ir (ar) teikti paslaugas.

Vaikams ir jaunuoliams paslaugos, kurių trūkumas pastebėtas, yra vykdomas, tačiau nepilnai arba neprieinamos, nes neteikiamos arčiau paslaugos gavėjo gyvenamosios vietovės.

Savitarpio pagalbos grupės

Viena vertus pastebima, kad trūksta savipagalbos grupių „trūksta savitarpio pagalbos grupių jaunoms mamoms, ką tik susilaukusioms kūdikio.“ (SPC5), „trūksta paslaugų negalią turinčių asmenų artimiesiems – savipagalbos grupės trūksta.“ (SPC7). Kita vertus „savipagalbos grupės gali būti organizuojamos, bet reikalingas poreikis, kad susirinktų 10 žmonių (pagal projektą) – žmonėms reikia laukti, kol susirinks grupė (kad būtų pradėta vykdyti paslauga). (SPC9)“

Tokia situacija gali susidaryti, nes savipagalbos grupės reikalingos galimai siaurai grupei, kuri nesiekia 10 asmenų, todėl paslaugos poreikis nepatenkinamas. Taip pat, esant poreikiui, Biržų rajono savivaldybėje tėvams paskyrus administracinio poveikio priemonę, organizuojami bendravimo su vaikais tobulinimo kursai. Tačiau per 2023 metus kursai Biržų rajono savivaldybėje nebuvo teikti, kadangi nebuvo nukreiptų asmenų, nesusidarė grupė. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus atliktame tyrime⁹ pastebėta, kad kai kuriose savivaldybėse nėra vykdomos veiklos, kadangi reikalinga, kad susirinktų asmenų grupė (nustatytas minimalus dalyvių skaičius), taip pat savivaldybės iš anksto nesudaro ir neskelbia, kada ir kokių laikų bus (būtų) organizuojamos programos. Taip pat tyrime pastebėta, kad kai kuriose savivaldybėse, kai grupė nesusidaro ir reikalinga operatyvi pagalba, teikiamos individualios paslaugos, susitikimai su specialistu, vedančiu užsiėmimus arba ieškoma paslaugų kitose savivaldybėse. Biržų rajono savivaldybėje, kai nesusidaro minimalus nustatytas dalyvių skaičius, galima būtų teikti individualias specialistų konsultacijas.

Darbas su šeimomis

Pastebėta, jog reikalingas darbas su šeimomis.

SP7: labai reikia darbo su šeimomis;

SV3: reikalinga taikyti darbo su šeima metodą;

ŠP2: kuo daugiau reikalinga kalbėti apie pagalbą vaikui skyrybų atveju.

Darbo su šeima metodas taikomas teikiant šeimai atvejo vadybą: teikiamos socialinių įgūdžių ugdymo paslaugos, socialinės priežiūros šeimoms paslaugos.

Grupinių diskusijų metu išsakyta mintis, kad paslaugos teikiamos šeimoms, susiduriančioms su nepalankiais socialiniais veiksniais, tačiau trūksta paslaugų visoms šeimoms:

SPC9: atvejo vadyba taikoma tik 140 šeimų, sudėtingiau gauti paslaugas kitoms šeimoms, kurioms netaikoma atvejo vadyba;

SPC8: kai šeimai taikoma atvejo vadyba, asmenys gauna prevenciją, intervenciją, teikiamos rekomendacijos dėl vaikų dienos centro poreikio;

SV3: <...> pirmumas šeimoms, susiduriančioms su socialiai nepalankiomis situacijomis, kurioms taikoma atvejo vadyba;

B2: tos „normalios“ šeimos neprašo pagalbos, tarpusavyje užsisiklendę, sunku jiems kreiptis pagalbos, nes galvoja, ką kiti pagalvos.

Su šeimomis dirbama teikiant prevencines socialines paslaugas, patvirtintas Prevencinių socialinių paslaugų planavimo organizavimo ir teikimo Biržų rajono savivaldybėje tvarkos apraše¹⁰, numatytos prevencinės paslaugos šeimai, kurias organizuoja ir teikia Biržų rajono socialinių paslaugų

⁹ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2023 m. lapkričio 30 d. pažyma Nr. (6.7.-2022-44)PER-184 „Dėl pagalbos/paslaugų vaiko įstatyminiams atstovams, siekiant keisti netinkamą elgesį bei tobulinti pozityvios tėvystės įgūdžius“.

¹⁰ Patvirtintas 2023 m. rugpjūčio 25 d. Biržų rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-267 „Dėl prevencinių socialinių paslaugų planavimo, organizavimo ir teikimo Biržų rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo“.

centras: kompleksinės paslaugos šeimai, šeimos konferencija. Per 2023 m. Biržų rajono savivaldybėje suteikta 30 mediacijos paslaugų, vyko 5 socialinių įgūdžių grupės, 11 grupių tėvystės mokymų, 21 savitarpio pagalbos grupė, vykdytos 7 grupinės psichologo konsultacijos, vesta 135 val/mėn psichologo konsultacijų. Galbūt, informacija apie teikiamas paslaugas visoms šeimoms nepasiekia potencialių paslaugų gavėjų, tikslinga būtų apgalvoti efektyvesnes viešinimo galimybes ir strategiją, kaip per viešinimą padrašinti, įgalinti asmenis kreiptis paslaugoms.

Apsaugotas būstas

Pastebėta, kad trūksta apsaugoto būsto paslaugos: *„reikalingi apsaugoti būstai vaikams po 18 metų, kad neišeitų į gatvę iš bendruomeninių vaikų globos namų.“ (SP5)*

Apgyvendinimas apsaugotame būste¹¹ – asmens (šeimos) apgyvendinimas ir pagalbos suteikimas namų aplinkoje, skirtas suaugusiems asmenims su negalia ir jų šeimos nariams, socialinę riziką patiriantiems asmenims, kuriems reikalinga atkryčio prevencija, pilnamečiams asmenims (iki 24 metų), kuriems buvo teikta socialinė globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje ar kurie gyveno socialinę riziką patiriančioje šeimoje. Sulaukusiems pilnametystės asmenims (iki 24 m.), kuriems buvo teikta socialinė globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje ar kurie gyveno socialinę riziką patiriančiose šeimose, apgyvendinimo apsaugotame būste paslauga teikiama kaip palydėjimo paslaugos jaunuoliams dalis. Šiuo metu paslauga nėra teikiama.

Paslaugos senyvo amžiaus žmonėms

Pastebėta, jog trūksta sociokultūrinių paslaugų senyvo amžiaus žmonėms:

B2: trūksta užsiėmimų su senjorais (Papilyje), bendruomenę sudaro pagrinde senjorai – amžiaus vidurkis – 60 metų, daug vienišų senolių;

B3: senyvo amžiaus žmonių vienišumas – problema, jiems teikiamos socialinės paslaugos, tačiau trūksta dvasinių paslaugų. Pandemijos laikotarpiu buvo vedamos nuotolinės konsultacijos.

Taip pat pastebėta, kad, galbūt, nepilnai patenkinamas socialinių paslaugų senjorams poreikis arba informacija apie galimybę gauti paslaugas nepasiekia potencialaus paslaugos gavėjo.

SP2: norima išlaikyti namuose asmenis, nes globos namuose nėra vietų, tačiau nėra sudarytų sąlygų, nėra paslaugų;

B1: kaime nėra parduotuvės ir jei asmuo nevairuoja – sudėtinga nusipirkti maisto, ypač vyresnio amžiaus asmenims. Biržuose yra tokia paslauga, kuomet vyresnio amžiaus asmenys apiperkami, atnešama maisto.

Biržų rajono savivaldybėje atokiau gyvenantiems asmenims pagalbos į namus paslauga¹² teikia Nacionalinis socialinės integracijos institutas¹³ pagal Biržų rajono savivaldybės mero potvarkiu patvirtintą akreditaciją. Taip pat asmenims su negalia teikiama asmeninio asistento paslauga¹⁴ Paslaugų senyvo amžiaus pasiūlos ir paklausos įvertinimas – plati tema, kuri siejasi su pagalbos

¹¹ Socialinių paslaugų katalogo, patvirtinto Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-93 (2022 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. A1-451 redakcija) „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“ IV skyriaus 12.10 punktas.

¹² Pagalba į namus – asmens namuose teikiamos paslaugos, padedančios asmeniui (šeimai) tvarkytis buityje, rūpintis asmeniniu gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Paslauga teikiama suaugusiems asmenims su negalia ir jų šeimoms, senyvo amžiaus asmenims ir jų šeimoms, socialinę riziką patiriančioms šeimoms, vaikams su negalia ir jų šeimoms, laikinai dėl ligos ar kitų priežasčių savarankiškumo netekusiems asmenims (Socialinių paslaugų katalogo IV skyriaus 12.1 punktas).

¹³ Biržų rajono savivaldybės mero 2023 m. liepos 19 d. potvarkis „Dėl viešosios įstaigos „Nacionalinis socialinės integracijos institutas“ socialinės priežiūros paslaugų akreditavimo“.

¹⁴ Asmeninio asistento paslauga – namų ir viešojoje aplinkoje (palydinti ir komunikuojant) individualiai asmeniui iki 4 valandų per parą septynias dienas per savaitę teikiama pagalba, padedanti įgalinti jo savarankiškumą ir užtikrinanti svarbiausias jo gyvybinės veiklos funkcijas (asmens higiena, mityba, judėjimas / mobilumas, socialiniai santykiai ir aplinka) (Lietuvos respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2018 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. A1-657 „Dėl asmeninio asistento paslaugų organizavimo ir teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

vaikams ir šeimoms įvertinimu fragmentiškai, tad rekomenduotina atskira analizė sudarant Biržų rajono socialinių paslaugų planą 2024 metams. Galbūt sociokultūrinės paslaugas senyvo amžiaus žmonėms galėtų būti teikiamos plečiant Trečiojo amžiaus universiteto veiklą, per tikslias nevyriausybinės organizacijas.

Paslaugos bendruomeninėms organizacijoms

Pareikštas mokymų, įgalinančių bendruomenines organizacijas rašyti, teikti ir įgyvendinti projektus, poreikis:

B1: reikalingi mokymai bendruomenių nariams, pirmininkams – naudojimosi kompiuterinėmis programomis mokymai bei mokymai, kaip rašyti projektus;

B2: galėtų būti atviri bendri mokymai fiziniams asmenims dėl projektų rašymo.

Taip pat pastebėta, kad bendruomenėms svarbu turėti konkrečią vietą, kur galėtų rinktis bendruomenės nariai, kai kurios bendruomenės to neturi:

B1: <...> nėra bendruomenės namų, nėra kur bendruomenei susirinkti. <...> B1: kaime nėra net potencialaus pastato, kur galėtų rinktis bendruomenė, išeitis būtų – mobilus namelis.

Tad skirtingoms grupėms trūksta skirtingų paslaugų: vaikams ir jaunuoliams trūksta įtraukaus užimtumo formų, trūksta užsiėmimų, vykstančių arčiau gyvenamosios vietos, suaugusiems asmenims trūksta tikslinių savipagalbos grupių, kurios nesusidaro dėl nepakankamo dalyvių skaičiaus, bendruomeninėms organizacijoms, telkiančioms bendruomenės narius, trūksta projektų rašymo ir įgyvendinimo kompetencijų, senyvo amžiaus asmenims, galimai, trūksta paslaugų arba informavimo apie paslaugas. Bendruomeninių organizacijų ir nevyriausybinų organizacijų veikla galėtų būti skatinama organizuojant nevyriausybinių organizacijų susitikimus, kurių metu galima būtų pasidalinti aktualia informacija, išklaudyti, su kokiomis problemomis susiduria bendruomenės, diskutuoti, kaip būtų galima išspręsti kylančias problemas.

Pavėžėjimas

Pusė visų Biržų rajono savivaldybės gyventojų gyvena ne Biržų mieste (2023 m. išankstiniais Statistikos departamento duomenimis mieste gyvena 11 115 asmenys, kaime – 11 299 asmenys), tuo tarpu dauguma paslaugų organizuojamos Biržų mieste, tad efektyviam paslaugų užtikrinimui aktuali pavėžėjimo paslauga.

Grupinėse diskusijose pastebėta, kad dėl autobusų maršrutų grafiku, neatitinkančių neformalaus vaikų švietimo užsiėmimų laikų, galimai, apribojamos galimybės vaikams lankyti būrelius:

SV7: vaikams iš kaimų nepatogus būrelių laikas, kadangi vaikams nėra kaip grįžti namo po būrelių;

SP3: vaikams apribota galimybė lankyti būrelius, nes nėra transporto, mieste vaikams yra užimtumas (sporto, muzikos, dailės būreliai), tačiau atokiau gyvenantiems – galimybių nėra, atsiranda atskirtis, vaikas negali lavintis.

Tačiau taip pat pastebėta, jog jaunuoliams kyla mažiau iššūkių dėl pavėžėjimo, kadangi dažnai vyresniųjų klasių mokiniai patys vairuoja automobilį ir paveža draugus į renginius ar užsiėmimus: „su pavėžėjimu problemų nėra, nes vyresnieji mokiniai su automobiliais, tad pavėžėja jaunesnius. Sunkiau yra motyvuoti veikti, užsiimti.“ (ŠP3)

Taip pat atokesnėse vietose gyvenantys žmonės, kaimynai, bendruomenės nariai paveža vieni kitus: „kaimo žmonės su automobiliais kooperuojasi, paveža vieni kitus.“ (B1)

Dėl viešojo susisiekimo autobusų maršrutų stokos sudėtinga asmenims nuvykti į paslaugų teikimo vietas, tad socialiniai darbuotojai, dirbantys su šeimomis, užtikrina atokiau gyvenančių asmenų dalyvavimą paslaugose juos nuveždami į paslaugų gavimo vietą ir parveždami:

SPC9: socialiniai darbuotojai atveža į paslaugas, nes nėra transporto. <...> patogu, kai mokymai vyksta bendruomenės namuose, seniūnijų centruose – arčiau gyventojų, svarbu, kad būtų suderintas transporto grafikas;

SPC10: kartais būna, kad asmeniui paskirtos paslaugos vieną kartą per savaitę ir reikia kas savaitę vežioti į Biržus. <...> Vabalninke sunki situacija su viešuoju transportu – nėra nei vieno autobuso į Pasvalio pusę.

Taip pat pastebėta, kad viešojo transporto maršrutų stoka, galimai, apriboja galimybę asmeniui įsidarbinti ar apsipirkti maisto produktus:

SP2: asmenims sudėtinga į darbą nuvykti;

B1: kai mokslo metai baigiasi – autobusas pirmadienį išvažiuoja, o atvažiuoja ketvirtadienį, geriau būtų taip sudėliotas maršrutas, kad bent vieną dieną per savaitę nuvažiuotų pirmyn ir atgal grįžtų.

Baziniame paslaugų šeimai pakete numatyta judumo paslauga savivaldybėje registruotam asmeniui, kurio gyvenamoji vieta nutolusi nuo artimiausios viešojo transporto stotelės daugiau kaip 2 km¹⁵. Tačiau išreikšta abejonė dėl šios paslaugos naudingumo, kadangi pastebėta problema savivaldybėje ne viešojo transporto stotelių stoka, tačiau retai važiuojantys autobusai: „stotelė yra, tačiau autobusas nevažiuoja, tad judumo paslauga, kuri būtų taikoma asmenims, gyvenantiems 2 km ir daugiau, – nelabai efektyvi būtų, nes problema, kad autobusai nevažiuoja dažniau.“ (SP3) Siekiant išsiaiškinti judumo paslaugos poreikį, apklaustos seniūnijos prašant nurodyti, kiek asmenų gyvena vietovėse, atitolusiose nuo viešojo transporto stotelės 2 km ir daugiau, tačiau judumo paslauga netaikoma, kai asmeniui galima teikti pavėžėjimą pagal kitas tvarkas (specialiojo transporto paslaugų teikimo¹⁶, mokinių vežimo organizavimo¹⁷, pacientų pavėžėjimo paslaugų organizavimo ir teikimo¹⁸) arba kai asmeniui (šeimai) teikiama pavėžėjimo paslauga (gaunantiems kompleksines paslaugas). Tad judumo paslaugos poreikį nustatyti yra sunku.

Neprieinamos paslaugos

Kai kurios paslaugos yra, tačiau jos yra, prieinamos tik dalinai. Grupinėse diskusijose pastebėta, kad švietimo pagalbos specialistų teikiamos konsultacijos ir priklausomybių konsultanto paslaugos yra teikiamos, tačiau nepakankama apimtimi.

Švietimo pagalbos specialistų konsultacijų trūkumas:

ŠP4: pagalba teikiama tokia, kad vietoj 5 kartų, kurie reikalingi, teikiamas 1 kartas, tad, pagalbos beveik visai nėra, tad sunku pasiekti norimų pokyčių;

SPC6: reikalinga užtikrinti konsultacijų intensyvumą, kartais reikalinga 1-2 kartai per savaitę psichologo konsultacijų.

¹⁵ 2023 m. vasario 22 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Nr. 105 „Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės 2019 m. birželio 19 d. nutarimo Nr. 618 „Dėl bazinio paslaugų šeimai paketo patvirtinimo“ pakeitimo“.

¹⁶ VšĮ Biržų rajono socialinių paslaugų centro specialiojo transporto paslaugų teikimo ir apmokėjimo tvarkos aprašas, patvirtintas 2021 m. gruodžio 27 d. Biržų rajono savivaldybės tarnybos sprendimu Nr. T-327 „Dėl VšĮ Biržų rajono socialinių paslaugų centro specialiojo transporto paslaugų teikimo ir apmokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

¹⁷ Biržų rajono savivaldybės teritorijoje esančių mokyklų mokinių vežimo organizavimo ir jų vežimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašas, patvirtintas 2020 m. rugpjūčio 28 d. Biržų rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-179 „Dėl Biržų rajono savivaldybės teritorijoje esančių mokyklų mokinių vežimo organizavimo ir jų vežimo išlaidų kompensavimo tvarkos aprašo pakeitimo“.

¹⁸ Pagal 2022 m. lapkričio 30 d. LR vyriausybės nutarimą Nr. 1196 „Dėl pacientų pavėžėjimo paslaugų organizavimo ir teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ iki 2024 m. birželio 30 d. įgyvendinamas bandomojo pacientų pavėžėjimo paslaugų teikimo modelio taikymo projektas (Biržų rajono savivaldybėje netaikomas).

Situacija, kuomet nepilnai suteikiamos vaikams paslaugos nepateisina tėvų lūkesčių ir sukelia tėvų nepasitenkinimą:

SV1: mamos pyksta, kad be reikalo pripažintas autizmo spektro sutrikimas, kai negaunamos paslaugos;

ŠP5: Pasakoma tėvui, kad yra sunkesnių vaikų, tad su jo vaiku nebus dirbama, bet tėvui nuo to nėra lengviau.

Priklausomybės konsultanto konsultacijų trūkumas:

SPC7: naudojamos visuomenės sveikatos biuro paslaugomis, atvyksta priklausomybių konsultantas vieną kartą per mėnesį, tačiau to nepakanka, reikalinga pirkti paslaugą;

SPC3: kai atvažiuoja priklausomybių konsultantas kartą per mėnesį – nauda nedidelė;

SPC5: sveikstančioms šeimoms sunku, kai stinga priklausomybių konsultanto paslaugų, nes sako – jaučiu, kad palūšiu, kovoju – reikalinga profesionalo pagalba;

SPC9: reikalinga anoniminių alkoholikų paslauga, kad asmenys galėtų anonimiškai pasikonsultuoti, kai nustatytas girtumas. Jei šeimoje girtaujama – šeimoje organizuojamas socialinis darbas per atvejo vadybą.

Biržų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras perka priklausomybių konsultanto paslaugas. Konsultacijų skaičius kasmet didėja: 2021 m. suteiktos 38 konsultacijos, 2022 m. suteiktos 108 konsultacijos, 2023 m. suteiktos 148 konsultacijos. Priklausomybių konsultantas atvyksta kartą per mėnesį į sutartą seniūniją, kad paslaugos būtų teikiamos arčiau paslaugos gavėjo. Taip pat Biržų rajono savivaldybėje veikia anoniminių alkoholikų (AA) grupė, o vaikai ir jaunuoliai, kurių artimieji žalingai vartoja alkoholį turi galimybę dalyvauti alkoholizmu sergančių žmonių artimųjų ir draugų bendrijos (Al-Anon) organizuojamose nuotolinėse grupėse. Tačiau siekiant sukurti saugią erdvę asmenims, dalyvių skaičius ir papildoma informacija apie dalyvius nėra fiksuojama, dalyviai lanko paslaugas laisvai.

Dėl paslaugų intensyvumo, kuris nepilnai atliepia paslaugos gavėjo poreikius, sunku įvertinti teikiamos paslaugos kokybę:

ŠP5: sunku kalbėti apie paslaugų kokybę, kai paslaugos beveik nėra kaip galimybės ją gauti;

SP3: paslaugos teikiamos ne pagal žmogaus poreikius, kartais paslaugos paskiriamos, tačiau niekas realiai nelanko asmens.

Efektyvesniam rezultatui pasiekti paslaugų kiekis turėtų būti didinamas priklausomai nuo problemos, su kuria susiduria paslaugos gavėjas ir paslaugos gavėjo poreikių.

Be to, kartais paslaugas sudėtinga suteikti efektyviai dėl egzistuojančio teisinio reguliavimo.

ŠV4: klausimas kyla dėl įstaigos teisių, pavyzdžiui, jei bitė įgėlė alergiškam vaikui – kviečiama ir greitoji (medicinos pagalba), ir tėvai, nors greitoji niekur negali vežti vaiko ir negali įleisti vaistų, kol nėra tėvų sutikimo ir, rodosi, dėl tokio teisinio pagrindo nebuvimo, vaikas ir mirty.

Teisinis reguliavimas siejamas su duomenų apsauga, už vaikus atsako vaiko įstatyminiai atstovai (tėvai ar globėjai / rūpintojai), tad tėvų įtaka vaikui, vaiko sprendimui priimti paslaugas ar pagalbą ar ne, svarbi.

Švietimo pagalbos specialistų konsultacijų trūkumas ir priklausomybių konsultanto konsultacijų trūkumas siejasi su žmogiškųjų išteklių trūkumu. Teikiant paslaugas atsižvelgiama ne tik į paslaugos gavėjo poreikius, tačiau ir į žmogiškuosius bei finansinius išteklius, kas kartais apriboja galimybes teikti paslaugas.

Specialistų trūkumas

Psichologų trūkumas įstaigose pastebimas visoje Lietuvoje. Biržuose trūksta psichologų švietimo įstaigose, švietimo pagalbos tarnyboje, trūksta ir suaugusiųjų konsultuojančių psichologų.

SPC7: <...> per kompleksines paslaugas šiuo metu 40 asmenų laukia eilėje, tad psichologo poreikis labai didelis;

SP5: trūksta psichologų – eilės ilgos, reikia laukti 1-2 mėnesius.

Išsiskiria nuomonės, viena vertus palankiai vertinama, kai mokykloje dirba psichologas: „labai gerai, kai mokyklose dirba psichologai, mokyklose socialiniai pedagogai užkrauti darbais“ (SV4). Kita vertus pastebima, kad geriau, jog psichologas būtų ne vietinis: „būtų gerai, jei vaikams būtų psichologo paslaugos perkamos, jog būtų atvykstantis iš kito miesto psichologas.“ (ŠV3) Taip pat pastebima, kad „mokykloje, jei yra psichologas, tai vaikai prievarta turi eiti pas jį, bet ne savo noru.“ (ŠV8)

Taip pat pastebėta, jog psichologo konsultacijos reikalingos ir darbuotojams: *reikalingas psichologas ir vaikams, ir darbuotojams (ŠV3)*

Nevienareikšmiškai įvardinamas ir mokytojų padėjėjų trūkumas, viena vertus pastebima, kad jų trūksta: „trūksta mokytojų padėjėjų“ (SV9), kita vertus pastebima, kad „mokytojų padėjėjai gali tvarkyti tik elgesį“ (SV2), kadangi mokytojo padėjėjui nėra keliami atitinkami kvalifikaciniai reikalavimai. Mokytojas padėjėjas padeda ribotų galimybių savarankiškai dalyvauti ugdyme ir popamokinėje veikloje turintiems vidutinių, didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams.

Remiantis Biržų rajono savivaldybės 2023 m. socialinių paslaugų plano¹⁹ duomenimis, Biržų rajono savivaldybės ugdymo įstaigose trūksta 4 psichologo etatų. Rekomenduojama minimali norma ugdymo įstaigose priklausomai nuo įgyvendinamos ugdymo programos: kai 400 vaikų ugdymo įstaigoje – socialinio pedagogo ir psichologo etatas. Pateiktose ugdymo įstaigų ataskaitose nurodoma, kad ugdymo įstaigose trūksta psichologų, logopedų, specialiųjų pedagogų (žr. Priedas Nr. 3).

Logopedo bei specialiojo pedagogo trūkumas pastebimas visoje Lietuvoje. Biržuose trūksta logopedų bei specialiųjų pedagogų švietimo įstaigose. Grupinių diskusijų metu pastebėta, kad daugėja vaikų, turinčių kalbos sutrikimus, tad būtina suteikti paslaugas kuo jaunesniame amžiuje, „būtina, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose būtų logopedas, specialusis pedagogas.“ (ŠP4) Rekomenduojama minimali norma priklausomai nuo įgyvendinamos ugdymo programos – 24-50 vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo poreikius (nuo 2023 m. liepos 1 d. naujoje Bazinio paslaugų paketo šeimai redakcijoje numatytas skaičius vaikų 20-50) – specialiojo pedagogo etatas. Remiantis Biržų rajono savivaldybės 2023 m. socialinių paslaugų plano duomenimis – visose Biržų rajono savivaldybės ugdymo įstaigose rekomenduojama minimali norma išpildyta.

Įvardijama, kad trūksta ir kitų specialistų. Grupinių diskusijų metu išreikštas **jaunimo darbuotojų trūkumas**: „idėjų yra, tačiau trūksta žmonių, trūksta ir jaunimo darbuotojų dabartinei veiklai, kurią atlieka atviras jaunimo centras.“ (ŠV5).

Taip pat išreikšta problema, kad skyriuje gyvenančiam asmeniui, pas kurį neauga vaikas, turi būti teikiama socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslauga, tačiau ji nėra teikiama:

SPC3: reikėtų vieno papildomo etato socialinių įgūdžių palaikymo paslaugai teikti.<...> Skyriumi gyvenantiems tėvams reikalingos ne tokios intensyvios paslaugos.

¹⁹ Biržų rajono savivaldybės 2023 m. socialinių paslaugų plano, patvirtinto Biržų rajono savivaldybės tarybos 2023 m. kovo 29 d. sprendimu Nr. T-117 „Dėl Biržų rajono savivaldybės 2023 m. Socialinių paslaugų plano patvirtinimo“ 12 lentelė „Baziniame paslaugų šeimai pakete nustatytų paslaugų teikimo ir Savivaldybės normos“.

Specialistų trūkumas dalinai užpildomas kitais specialistais:

SPC7: dėl finansavimo trūkumo, trūksta paslaugų <...> Šiuo metu taikoma praktika, kad skyriumi gyvenantiems tėvams teikiama atvejo vadyba ir per ją – socialinės priežiūros paslauga, nors skyriuje gyvenantiems tėvams iš tiesų reikalinga ir turėtų būti taikoma kita paslauga (socialinių įgūdžių palaikymo);

SV7: kai mokykloje nėra psichologų, paaugliai ateina pasišnekėti su visuomenės sveikatos specialistais.

Psichologo, medicinos psichologo, logopedo bei specialiojo pedagogo pareigybės įtrauktos į Biržų rajono savivaldybės trūkstamų specialistų sąrašą²⁰, tad atsiradus specialistui būtų galima paskirti skatinamąsias priemones: studijų apmokėjimą, mėnesinę išmoką trims metams, vienkartinę išmoką. Taip pat siekiant pritraukti specialistus į Biržų rajono savivaldybę galėtų būti sudarytas Biržų alumnų klubas – suburiant biržiečius, išvykusius mokytis ar dirbti kitur, besidominčius Biržais, ir, galbūt, ketinančius grįžti į Biržus. Šiems asmenims galėtų būti siunčiami naujienlaiškiai apie galimybes įsidarbinti, palaikomas ryšys.

Paslaugos teikiamos kitose savivaldybėse

Kai kuriais atvejais paslaugos yra teikiamos kitose savivaldybėse. Paslaugos teikiamos Panevėžyje, Šiauliuose, Vilniuje arba atvyksta specialistai iš kitų savivaldybių į Biržus:

SV6: vaikus konsultuoja vaikų psichiatras Panevėžyje, kadangi specialisto nėra Biržuose;

SPC2: vietoj uždarytų mokyklų-tuščių pastatų galėtų būti įrengti krizių centrai, nes šiuo metu perkamos paslaugos iš Šiaulių;

SP6: reikalinga laikinosios priežiūros įstaigoje paslauga Biržuose. Šiuo metu teikiama paslauga Šiauliuose, tačiau jei būtų laikinoji priežiūra teikiama vietoje – nereikėtų šeimai keisti gyvenamosios vietos. Keičiant gyvenamąją vietą vaikams – taip pat nauja aplinka, o atvirksčiai, reikalinga išlaikyti, kad kuo mažiau būtų krizinių indikacijų vaikui ir šeimai, nes ir taip asmenys jau yra atsidūrę krizinėje situacijoje. Tuomet būtų išnaudota viskas, kad vaikai arčiausiai tėvų pasilikty;

SPC7: <...> psichologų ieškota per psichologų asociaciją, šiuo metu paslaugos perkamos iš Vilniaus.

Grupinėse diskusijose pastebėta, kad, galimai, ne visose darbo vietose yra sudarytos patrauklios darbo sąlygos darbuotojui:

SV8: psichologų krūvis didelis ir neadekvatus jų atlygis, problema yra visoje Lietuvoje;

ŠP5: vyresnioji specialistų karta išeina į pensiją, nebenori dirbti, daug laiko užima popierizmas (ataskaitos), o privačiose įstaigose dirbama konkrečiai su atveju, su vienu vaiku, matomas pokytis, darbo rezultatas, kai tuo tarpu institucijoje dirbama su 3-4 vaikais vienu metu;

SP1: turėtų būti patrauklesnė darbo vieta, kad asmuo norėtų dirbti, šiuo metu kuras neapmokamas, pasiūlymas dirbti dalį etato.

Tad galima būtų peržiūrėti paslaugas, kurios šiuo metu yra teikiamos kitose savivaldybėse, galbūt, efektyvu jas būtų teikti ir Biržų rajono savivaldybėje, taip pat apgalvoti dėl patrauklių darbo sąlygų sudarymo savivaldybės įstaigose ir įstaigų pozicionavimo kaip patrauklaus darbdavio.

Savalaikė pagalba

Grupinių diskusijų metu pastebėta, kad svarbi savalaikė pagalba, nes pagalbos ir paslaugų suteikimas laiku – efektyvesnis ir reikalauja mažiau kaštų:

²⁰ Biržų rajono savivaldybės tarybos 2023 m. gruodžio 28 d. sprendimas Nr. T-368 „Dėl Biržų rajono savivaldybės tarybos 2022 m. spalio 27 d. sprendimo Nr. T-241 „Dėl trūkstamų specialistų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

SV2: pagalbą reikalinga suteikti kuo anksčiau;

SV4: paslaugos teikiamos, tačiau žmogui prireikia paslaugos čia ir dabar;

ŠP4: prioritetas dabar – 6 metų vaikai, o tai – per vėlyvas amžius, nes reikalinga dirbti su 2 metų, ar 3 metų, vėliausiai – 4 metų amžiaus vaikais, kad būtų efektyviausia.

Taip pat pastebėta, kad būna kritinių situacijų ir psichologo konsultacijų prireikia labai skubiai:

SPC5: <...> Psichologo pagalbos dažnu atveju reikia čia ir dabar;

SP6: reikalingas psichologas „čia ir dabar“, intensyvios paslaugos reikalingos, reikalingas psichoterapeutas.

Taip pat svarbus paslaugų tęstinumas:

SPC6: nėra tęstinumo, priklausomybių konsultacijoms reikia laukti eilėje 1-1,5 mėnesio.

Vaikų raidos ankstyvąją reabilitaciją Biržų rajono savivaldybėje vykdo Biržų ligoninės Vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos tarnyba. Paslaugos teikiamos vaikams iki 7 metų, turintiems raidos sutrikimų ir jų rizikos veiksnių bei jų tėvams (globėjams). Pastebimas paslaugų poreikio augimas: per 2019 metus aptarnauta apie 150 vaikų, per 2020 m. aptarnauta 105 vaikai (skaičiui įtakos, galimai, turėjo covid pandemija), per 2021 metus aptarnauta 138 vaikai, per 2022 metus aptarnauta 160 vaikų, per 2023 metus aptarnauta 180 vaikų²¹. Biržų švietimo pagalbos tarnyboje dirba psichologas – krizių valdymo konsultantas, kuris, esant krizinei situacijai, konsultuoja. Taip pat, esant savižudybės grėsmei, pagalba ir psichologo konsultacijos suteikiamos nedelsiant Biržų rajono savivaldybės poliklinikos Psichikos sveikatos centre.

Informacijos apie paslaugas prieinamumas

Grupinių diskusijų metu išryškėjo informacijos viešinimo svarba. Mėginta išsiaiškinti, koku būdu efektyviausiai informacija apie teikiamas paslaugas galėtų pasiekti vaikus, jaunuolius, tėvus (globėjus), šeimas, visus Biržų rajono savivaldybės gyventojus.

Tėvų susirinkimai ne visuomet efektyvi informavimo priemonė: *„į pradinių klasių tėvų susirinkimus susirenka daug tėvų, tačiau į vyresnių klasių tėvų susirinkimus susirenka tik pavieniai tėvai.“ (SV7)*

Efektyvus dalinimasis informacija – tiesioginis, tačiau toks informavimas reikalauja daug žmogiškųjų išteklių:

B1: reikia į kiekvieną asmeniškai kreiptis, nes sunku būna išjudinti, per laikraščius, Facebook, skelbimuose. <...> B1: geriausias informavimas, kuomet kiekvienam asmeniškai pasakoma, skelbimų lentose – nepažiūri, ne visi skaito laikraščius, net neturi kai kurie pinigų nusipirkti laikraščio;

SPC6: geriausiai pritraukiami asmenys į mokymus, kai vienas per kitą sužino, pasidalinama gerąja patirtimi;

B4: geriausia prevencija, kai žmonės vieni per kitus sužino ir ateina: pirmiausia du, po to dar du, po to dar keturi. Veikia žmonių kvietimas asmeniškai žinute.

Taip pat pastebėta, kad efektyvu informuoti per seniūnaičius, bendruomenių pirmininkus, kurie yra arčiau potencialaus paslaugos gavėjo:

SPC9: informavimas galėtų vykti per bendruomenių lyderius, seniūnaičius, susibūrimus;

B7: kartą per pusmetį ar kartą per metus reikalinga organizuoti informacijos apie paslaugas pristatymą, pavyzdžiui, per metinius ataskaitinius susitikimus <...> bendruomenių pirmininkams gali būti pateikiama informacija, darbuotojai galėtų papasakoti apie naujas paslaugas, seniūnijų

²¹ Remiamasi informacija, pateikta Biržų rajono savivaldybės socialinių paslaugų planuose 2021 m, 2022 m., 2023 m.

centruose galėtų vykti kursai. Bendruomenių pirmininkams galėtų būti pateikti lankstinukai, paslaugų sąrašai, pirmininkai pateiktų šią informaciją bendruomenių nariams.

Tačiau taip pat pastebėta, kad informacijos gali būti per daug:

ŠV4: tėvams gali būti per daug informacijos – informacijos pilnas internetas ir naują informaciją jau pasitinkama su mintimis „ir vėl“. Tėvų klausiamo: ar pakanka informacijos, kokios informacijos trūksta, tėvai atsako – mums visko pakanka;

ŠV3: susirinkimų, informacijos gali būti per daug tėvams. ŠV4: tokiu atveju norėtusi grįžtamojo ryšio, informavimo, kad per daug informacijos.

Galima būtų aktyviau komunikuoti su asmenimis atsakingai už įstaigų komunikaciją per sudarytą įstaigų komunikacijos specialistų tinklą, kad vyktų efektyvi informacijos sklaida. Taip pat galima būtų apmokyti įstaigų specialistus, atsakingus už komunikaciją, komunikuoti su potencialiais paslaugų gavėjais.

Išvados ir siūlymai

Vyraujančios problemos: vaikų ir jaunuolių emocijų ir elgesio problemos, fiziologinės problemoms, nepalankios socialinės aplinkos veiksniai, darantys įtaką šeimoms.

Pirminiai paslaugų ir pagalbos poreikį identifikuojantys asmenys: ugdymo įstaigų personalas, sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai, socialiniai darbuotojai, socialinio darbo organizatoriai, bendruomenės nariai.

Reikalinga stiprinti motyvuojančius veiksnius siekiant pritraukti asmenis pasinaudoti paslaugomis ir pagalba: kurti ryšį su asmeniu, ugdyti specialistų bendrąsias kompetencijas, įvesti tvarkas bei keisti požiūrį mažinant neigiamas nuostatas.

Prevencijos priemonių prioritetai: vaikams ir jaunuoliams – socialinių įgūdžių ugdymo, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir priklausomybių prevencija, tėvams (globėjams) – švietimas apie jaunuolių psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją, mokymai, kaip atpažinti vaiko raidos sutrikimus, tėvystės įgūdžių stiprinimas. Suaugusiesiems, patiriantiems smurto artimoje aplinkoje pavojų, reikalingi mokymai, įgalinantys atpažinti smurtą, reaguoti į jį.

Stiprinant tėvystės įgūdžius reikalinga įtraukti platų spektrą tėvų (globėjų) ir apgalvoti apie priimtinas ir įtraukias tėvams formas. Galima būtų organizuoti susirinkimus ugdymo įstaigose, kuriuose dalyvautų tėvai (globėjai), lektorai, taip pat tėvams galima būtų siųsti reguliarius naujienlaiškius per TAMO. Reikalinga kurti sąlygas formuoti prasminiams ryšiams, pavyzdžiui, organizuojant renginius šeimoms, užsiėmimus, įtraukiančius vaikus, jaunuolius ir jų tėvus (globėjus).

Trūkstamos paslaugos: vaikams ir jaunuoliams trūksta įtraukaus užimtumo formų, trūksta užsiėmimų, vykstančių arčiau gyvenamosios vietos. Suaugusiems asmenims trūksta tikslinių savipagalbos grupių, bendruomeninėms organizacijoms trūksta projektų rašymo ir įgyvendinimo kompetencijų. Senyvo amžiaus asmenims, galimai, trūksta paslaugų arba informavimo apie paslaugas.

Neprieinamos paslaugos: Biržų rajono savivaldybėje trūksta švietimo pagalbos specialistų konsultacijų, priklausomybių konsultanto konsultacijų, trūksta psichologų, specialiųjų pedagogų, logopedų, dėl susidariusio specialistų trūkumo, paslaugos yra teikiamos dalinai ir ne visuomet tuo laiku, kai problema dar nėra įsisenėjusi. Atkreiptinas dėmesys, kad didelė problema yra psichologų trūkumas, kadangi dažnu atveju asmeniui reikia savalaikės konsultacijos (ypatingai kriziniais atvejais). Galima būtų numatyti ilgalaikę perspektyvą (5 m. į priekį) dėl trūkstamų specialistų poreikio ir pritraukimo. Taip pat efektyvesniam paslaugų prieinamumui aktuali pavėžėjimo paslauga.

Siekiant efektyvaus informavimo apie paslaugas reikalinga periodiškai komunikuoti su asmenimis atsakingai už įstaigų komunikaciją bei periodiškai informuoti specialistus, dirbančius su vaikais ir šeima apie teikiamas paslaugas bei prevencijos priemones.

Siūlytina atlikti paslaugų šeimoms ir vaikams paklausos ir pasiūlos įvertinimą periodiškai kombinuojant kiekybinį ir kokybinį tyrimo metodą.

Klausimų gairės:

1. Šeimų ir vaikų problemos

Kokių sunkumų patiria šeimos ir vaikai, su kuriais susiduriate darbe ir bendruomenėje?
Ar linkę spręsti savo problemas, ar laukia kol specialistai išspręs, kaip sprendžia problemas, ieško pagalbos?

2. Prevencijos priemonių pakankamumas

Kokios srities prevencijos priemonių trūksta?
Kokių prevencijos priemonių trūksta?
Ką galėtumėte pasiūlyti?

3. Paslaugų trūkumas/ perteklius

Kokių paslaugų trūksta Biržų rajono savivaldybėje?
Kokioms žmonių grupėms trūksta paslaugų?
Kokių pagalbos priemonių trūksta?
Kokių paslaugų yra per daug?

4. Paslaugų kokybė ir prieinamumas

Kokios šiuo metu teikiamos paslaugos atrodo neefektyvios?
Kokios paslaugos sunkiai prieinamos?
Kokių paslaugų reikėtų?
Kokiais atvejais pagalba užtikrinama neefektyviai?

2024 metų minėtinų dienų kalendorius

sausio 1	Naujieji metai
sausio 13	Laisvės gynėjų diena
sausio 24	Tarptautinė edukacijos diena
sausio 27	Tarptautinė holokausto aukų atminimo diena
sausio 28	Europos duomenų apsaugos diena
vasario 6	Tarptautinė saugesnio interneto diena
vasario 11	Tarptautinė moterų ir mergaičių moksle diena
vasario 11	Europos skubios pagalbos telefono numerio 112 diena
vasario 12	Europos epilepsijos diena
vasario 15	Tarptautinė vėžiu sergančių vaikų diena
vasario 16	Lietuvos valstybės atkūrimo diena
vasario 20	Pasaulinė socialinio teisingumo diena
vasario 23	Nusikaltimų aukų rėmimo diena
vasario 27	Tarptautinė optimisto diena
vasario 28	Tarptautinė retų ligų diena
kovo 1	Nulinės diskriminacijos diena
kovo 3	Pasaulinė klausos diena
kovo 8	Tarptautinė moterų solidarumo diena
kovo 9	Genealogijos diena
kovo 11	Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena
kovo 18	Raudonos nosies diena
kovo 20	Pasaulinė burnos sveikatos diena
kovo 20	Tarptautinė laimės diena
kovo 21	Tarptautinė miškų diena
kovo 21	Pasaulinė Dauno sindromo diena
kovo 21	Tarptautinė rasinės diskriminacijos panaikinimo diena
kovo 22	Pasaulinė vandens diena
kovo 24	Tarptautinė tiesos apie žmogaus teisių pažeidimus diena
kovo 27	Tarptautinė teatro diena
kovo 29	Lietuvos įstojimo į NATO diena
balandžio 5	Pasaulinė autizmo diena
balandžio 6	Saugaus eismo diena
balandžio 6	Tarptautinė santarvės ir sporto plėtros diena
balandžio 6	Tarptautinė stalo teniso diena
balandžio 7	Pasaulinė sveikatos diena

balandžio 11	Tarptautinė koncentracijos stovyklų kalinių išlaisvinimo diena
balandžio 11	Pasaulinė Parkinsono ligos diena
balandžio 14	Nacionalinė finansinio raštingumo diena
balandžio 15	Kultūros diena
balandžio 24	Tarptautinė jaunimo solidarumo diena
balandžio 26	Pasaulinė intelektinės nuosavybės diena
balandžio 28	Pasaulinė gyvybės diena
gegužės 5	Motinos diena
gegužės 8	Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena
gegužės 8	Pasaulinė orientavimosi sporto diena
gegužės 9	Europos diena
gegužės 15	Tarptautinė šeimos diena
gegužės 17	Tarptautinė diena prieš homofobiją
gegužės 18	Gatvės Muzikos Diena
gegužės 18	Tarptautinė muziejų diena
gegužės 19	Tarptautinė mirusiųjų nuo AIDS atminimo diena
gegužės 19	Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės diena
gegužės 21	Pasaulinė kultūrų puoselėjimo diena
gegužės 25	Tarptautinė dingusių vaikų diena
gegužės 28	Tarptautinė moterų sveikatos gerinimo diena
gegužės 29	Tarptautinė Jungtinių Tautų taikos saugotojų diena
gegužės 29	Pasaulinė išsėtinės sklerozės diena
gegužės 31	Pasaulinė diena be tabako
birželio 1	Tarptautinė vaikų gynimo diena
birželio 2	Tėvo diena
birželio 3	Pasaulinė dviračio diena
birželio 3	Sąjūdžio diena
birželio 4	Tarptautinė vaikų, nukentėjusių nuo agresijos, diena
birželio 5	Pasaulinė bėgimo diena
birželio 5	Pasaulinė aplinkos apsaugos diena
birželio 6	Pasaulinė maisto saugos diena
birželio 8	Pasaulinė mezgimo viešumoje diena
birželio 12	Pasaulinė kovos prieš dirbančius vaikus diena
birželio 14	Gedulo ir vilties diena
birželio 15	Okupacijos ir genocido diena
birželio 20	Pasaulinė pabėgėlių diena
birželio 21	Tarptautinė jogos diena

birželio 23	Moterų inžinerijoje diena
birželio 24	Joninės (Rasos)
birželio 26	Tarptautinė kovos su narkomanija diena
birželio 26	Tarptautinė diena prievartos aukoms paremti
birželio 27	Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo diena
liepos 6	Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) diena
liepos 7	Globėjų diena
liepos 8	Tarptautinė alergijos diena
liepos 11	Pasaulio gyventojų diena
liepos 17	Pasaulio lietuvių vienybės diena
liepos 20	Tarptautinė šachmatų diena
liepos 21	Pasaulinė skendimo prevencijos diena
liepos 28	Pasaulinė Hepatito diena
liepos 30	Tarptautinė draugystės diena
rugpjūčio 2	Romų genocido diena
rugpjūčio 12	Tarptautinė jaunimo diena
rugpjūčio 15	Žolinė (Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų diena)
rugpjūčio 23	Baltijos kelio diena
rugpjūčio 31	Laisvės diena
rugsėjo 1	Mokslo ir žinių diena
rugsėjo 8	Tarptautinė raštingumo diena
rugsėjo 10	Pasaulinė savižudybių prevencijos diena
rugsėjo 15	Tarptautinė demokratijos diena
rugsėjo 15	Pasaulinė kovos su prostatos vėžiu diena
rugsėjo 16	Tarptautinė ozono sluoksnio apsaugos diena
rugsėjo 21	Tarptautinė Alzheimerio ligos diena
rugsėjo 21	Tarptautinė taikos diena
rugsėjo 22	Baltų vienybės diena
rugsėjo 23	Lietuvos žydų genocido diena
rugsėjo 25	Mokymosi šeimoje diena
rugsėjo 26	Europos kalbų diena
rugsėjo 26	Pasaulinė kontracepcijos diena
rugsėjo 29	Pasaulinė kurčiųjų diena
rugsėjo 29	Pasaulinė širdies diena
rugsėjo 29	Tarptautinė informuotumo apie maisto švaistymą ir jo praradimus diena
spalio 1	Tarptautinė pagyvenusių žmonių diena
spalio 1	Pasaulinė vegetarų diena

spalio 1	Pasaulinė muzikos diena
spalio 2	Angelų sargų arba Policijos diena
spalio 4	Tarptautinė šypsenos diena
spalio 5	Pasaulinė gyvūnijos diena, šv. Pranciškus
spalio 5	Kūno kultūros ir sporto diena
spalio 5	Tarptautinė mokytojų diena
spalio 7	Krašto apsaugos diena
spalio 9	Tarptautinė diena prieš stichines nelaimes
spalio 10	Pasaulinė regėjimo diena
spalio 10	Pasaulinė psichinės sveikatos diena
spalio 11	Pasaulinė nutukimo diena
spalio 12	Pasaulinė organų donorystės diena
spalio 13	Europos saugaus eismo diena
spalio 15	Pasaulinė baltosios lazdelės diena
spalio 17	Atšvaitų diena
spalio 17	Tarptautinė kovos su skurdu diena
spalio 22	Tarptautinė mikčiojimo supratimo diena
spalio 24	Jungtinių tautų organizacijos diena
spalio 24	Tarptautinė klimato kaitos diena
spalio 25	Konstitucijos diena
spalio 29	Pasaulinė žvynelinės diena
lapkričio 1	Tarptautinė kovos su narkomanija diena
lapkričio 1	Visų Šventųjų diena
lapkričio 2	Mirusiųjų atminimo (Vėlinių) dieną
lapkričio 6	Pyragų diena
lapkričio 8	Europos sveikos mitybos diena
lapkričio 10	Pasaulinė mokslo diena taikai ir vystymuisi
lapkričio 13	Pasaulinė gerumo diena
lapkričio 14	Pasaulinė diabeto diena
lapkričio 16	Tarptautinė tolerancijos diena
lapkričio 17	Pasaulinė neišnešiotų naujagimių diena
lapkričio 18	Europos supratimo apie antibiotikus diena
lapkričio 20	Pasaulinė lėtinės obstrukcinės plaučių ligos diena
lapkričio 21	Tarptautinė nerūkymo diena
lapkričio 23	Lietuvos kariuomenės diena
lapkričio 25	Tarptautinė kovos su smurtu prieš moteris diena

gruodžio 1	Pasaulinė AIDS diena
gruodžio 3	Tarptautinė neįgaliųjų žmonių diena
gruodžio 5	Padėkos savanoriams diena
gruodžio 10	Futbolo diena
gruodžio 10	Tarptautinė žmogaus teisių diena
gruodžio 18	Tarptautinė migrantų diena
gruodžio 24	Kūčių diena
gruodžio 25 ir 26	Kalėdos

**Biržų rajono savivaldybės ugdymo įstaigose dirbančių
švietimo pagalbos specialistų skaičius 2023 m.**

1. Informacija apie psichologus ugdymo įstaigose:

Įstaiga	Rekomenduojamų etatų skaičius	Etatų skaičius įstaigoje	Trūkstamų etatų skaičius
Biržų „Saulės“ gimnazija	1	0,5	0,5
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija (viso)	0,5	0	0,5
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija	0,5	0	0,5
Ikimokyklinis skyrius	-	-	-
Kratiškių daugiafunkcis centras	-	-	-
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla (viso)	0,5	0,5	0
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla	0,5	0,5	0
Pabiržės pagrindinio ugdymo skyrius	-	-	-
Pačeriaukštės Petro Poškaus pagrindinio ugdymo skyrius	-	-	-
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla (viso)	3,11	0	3,11
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla	1,5	0	1,5
Nemunėlio Radviliškio pagrindinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	0,11	0	0,11
Papilio pagrindinio ugdymo skyrius	1,5	0	1,5
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla (viso)	0,5	0	0,5
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla	0,5	0	0,5
Germaniško pradinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	-	0	-
Medeikių pradinio ugdymo skyrius	-	0	-
Biržų rajono Kirdonių universalus daugiafunkcis centras	-	-	-
Biržų mokykla-darželis „Vyturėlis“	0,25	0	0,25
Biržų lopšelis-darželis „Ažuoliukas“	-	-	-
Biržų lopšelis-darželis „Drugelis“	0,75	0,25	0,5
Biržų lopšelis-darželis "Genys" (viso)	-	0	-
Lopšelis-darželis "Genys"	-	0	-
Skyrius „Rugelis“	-	0	-
Viso ugdymo įstaigose psichologų:	6,61	1,25	5,36

2. Informacija apie logopedus ugdymo įstaigose:

Įstaiga	Rekomenduojamų etatų skaičius	Etatų skaičius įstaigoje	Etatų skirtumas
Biržų „Saulės“ gimnazija	-	-	-
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija (viso)	1,19	1,19	0
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija	0,44	0,44	0
Ikimokyklinis skyrius	0,5	0,5	0
Kratiškių daugiafunkcis centras	0,25	0,25	0
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla (viso)	2,25	2	0,25
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla	1,5	1,25	0,25
Pabiržės pagrindinio ugdymo skyrius	0,5	0,5	0
Pačeriaukštės Petro Poškaus pagrindinio ugdymo skyrius	0,25	0,25	0
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla (viso)	2,01	1,625	0,385
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla	1,1	1	0,1
Nemunėlio Radviliškio pagrindinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	0,35	0,125	0,225
Papilio pagrindinio ugdymo skyrius	0,56	0,5	0,06
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla (viso)	0,5	0	0,5
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla	0,5	0	0,5
Germanišio pradinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	-	0	-
Medeikių pradinio ugdymo skyrius	-	0	-
Biržų rajono Kirdonių universalus daugiafunkcis centras	1,5	1	0,5
Biržų mokykla-darželis „Vyturėlis“	2	1,5	0,5
Biržų lopšelis-darželis „Ažuoliukas“	2	1,5	0,5
Biržų lopšelis-darželis „Drugelis“	1	0,5	0,5
Biržų lopšelis-darželis "Genys" (viso)	2,5	1,25	1,25
Biržų lopšelis-darželis "Genys"	2	1	1
Skyrius „Rugelis“	0,5	0,25	0,25
Viso ugdymo įstaigose logopedų:	14,95	10,565	4,385

3. Informacija apie specialiuosius pedagogus ugdymo įstaigose:

Įstaiga	Rekomenduojamų etatų skaičius	Etatų skaičius įstaigoje	Etatų skirtumas
Biržų „Saulės“ gimnazija	0	0	0
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija (viso)	1,65	0,56	1,09
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija	1,25	0,56	0,69
Ikimokyklinis skyrius	0,4	0	0,4
Kratiškių daugiafunkcis centras	0	0	0
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla (viso)	1,75	1,75	0
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla	1,5	1,5	0
Pabiržės pagrindinio ugdymo skyrius	0,25	0,25	0
Pačeriaukštės Petro Poškaus pagrindinio ugdymo skyrius	0	0	0
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla (viso)	1,712	1,575	1,54
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla	1,52	0,75	0,77
Nemunėlio Radviliškio pagrindinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	0,192	0,125	0,07
Papilio pagrindinio ugdymo skyrius	0	0,7	0,7
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla (viso)	1,5	1,5	0
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla	1	1	0
Germaniško pradinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	0,25	0,25	-
Medeikių pradinio ugdymo skyrius	0,25	0,25	-
Biržų rajono Kirdonių universalus daugiafunkcis centras	0,25	0	0,25
Biržų mokykla-darželis „Vyturėlis“	1	0	1
Biržų lopšelis-darželis „Ažuoliukas“	1	0,5	0,5
Biržų lopšelis-darželis „Drugelis“	1	0,5	0,5
Biržų lopšelis-darželis "Genys" (viso)	-	0	-
Biržų lopšelis-darželis "Genys"	-	0	-
Skyrius „Rugelis“	-	0	-
Viso ugdymo įstaigose specialiųjų pedagogų:	9,862	6,385	4,88

4. Informacija apie socialinius pedagogus ugdymo įstaigose:

Įstaiga	Rekomenduojamų etatų skaičius	Etatų skaičius įstaigoje	Etatų skirtumas
Biržų „Saulės“ gimnazija	1	1	0
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija (viso)	0,5	0,5	0
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija	0,5	0,5	0
Ikimokyklinis skyrius	0	0	0
Kratiškių daugiafunkcis centras	0	0	0
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla (viso)	1	1	0
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla	1	1	0
Pabiržės pagrindinio ugdymo skyrius	0	0	0
Pačeriaukštės Petro Poškaus pagrindinio ugdymo skyrius	0	0	0
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla (viso)	1,81	2,025	-0,215
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla	1,5	1	0,5
Nemunėlio Radviliškio pagrindinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	0,11	0,375	-0,265
Papilio pagrindinio ugdymo skyrius	0,2	0,65	-0,45
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla (viso)	0,75	0,75	0
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla	0,75	0,75	0
Germaniško pradinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	-	0	-
Medeikių pradinio ugdymo skyrius	-	0	-
Biržų rajono Kirdonių universalus daugiafunkcis centras	-	-	-
Biržų mokykla-darželis „Vyturėlis“	0,5	0,5	0
Biržų lopšelis-darželis „Ažuoliukas“	-	-	-
Biržų lopšelis-darželis „Drugelis“	0,75	0,5	0,25
Biržų lopšelis-darželis "Genys" (viso)	1,25	0,5	0,75
Biržų lopšelis-darželis "Genys"	1	0,5	0,5
Skyrius „Rugelis“	0,25	0	0,25
Viso ugdymo įstaigose socialinių pedagogų:	7,56	6,775	0,785

5. Informacija apie mokytojus-padėjėjus ugdymo įstaigose:

Įstaiga	Rekomenduojamų etatų skaičius	Etatų skaičius įstaigoje	Etatų skirtumas
Biržų „Saulės“ gimnazija	-	-	-
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija (viso)	2,75	2,75	
Biržų r. Vabalninko Balio Sruogos gimnazija	1,25	1,25	-
Ikimokyklinis skyrius	1	1	-
Kratiškių daugiafunkcis centras	0,5	0,5	-
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla (viso)	5	4	1
Biržų „Atžalyno“ pagrindinė mokykla	3	2	1
Pabiržės pagrindinio ugdymo skyrius	1	1	0
Pačeriaukštės Petro Poškaus pagrindinio ugdymo skyrius	1	1	0
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla (viso)			
Biržų „Aušros“ pagrindinė mokykla	7,3	5,805	1,5
Nemunėlio Radviliškio pagrindinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	1	0,3	0,7
Papilio pagrindinio ugdymo skyrius	2,25	1,5	0,75
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla (viso)	4,5	4	0,5
Biržų Kaštonų pagrindinė mokykla	2,5	2	0,5
Germaniško pradinio ugdymo ir daugiafunkcis centras	1	1	0
Medeikių pradinio ugdymo skyrius	1	1	0
Biržų rajono Kirdonių universalus daugiafunkcis centras	1	1	0
Biržų mokykla-darželis „Vyturėlis“	4	4	0
Biržų lopšelis-darželis „Ažuoliukas“	1	1	0
Biržų lopšelis-darželis „Drugelis“	1,5	1	0,5
Biržų lopšelis-darželis "Genys" (viso)	1,25	0	1,25
Biržų lopšelis-darželis "Genys"	1	0	1
Skyrius „Rugelis“	0,25	0	0,25
Viso ugdymo įstaigose mokytojų padėjėjų:	21	17,75	3,25